

LUNDS
UNIVERSITET

“Det är uppror som krävs”

En studie om civil olydnad inom Extinction Rebellion Sverige

Av Line Svensson & Frida Söderberg

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÅSK02)
Vårterminen 2022

Handledare: Peter Bergwall

Examinator: Matthias Baier

Abstract

This qualitative study aimed to shed light on how active members of the climate movement Extinction Rebellion Sweden apply civil disobedience as a tool for political change, and how they in the application of civil disobedience relate to the political and legal system. Six semi structured interviews were conducted, which then were analyzed using John Rawl's theory of civil disobedience, as well as Ewick and Silbey's theory of legal consciousness.

The results showed the government's lack of action regarding the imminent climate crises to be the key factor for the motivation of the method civil disobedience. Furthermore did the interviewees described, at large, civil disobedience in a way that is broadly consistent with Rawls's five criteria of civil disobedience; 1) the act must be public, 2) the act must arise with nonviolence, 3) the act must be political, 4) the act must break the law, and 5) the perpetrator of civil disobedience must be willing to take the consequences. The results showed moreover "against the law" and "with the law" to be the primary legal consciousness applied by the interviewees, in regard to Ewick and Silbey's theory of legal consciousness. This is an interesting and adversal approach, where the law and the legal system are in other words considered to be both an obstacle and a means in the fight for climate justice.

Nyckelord; Civil olydnad, Ewick och Silbey, Extinction Rebellion Sverige, John Rawls, Rättsmedvetande.

Innehållsförteckning

Abstract	1
1. Inledning	3
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställningar	5
2. Teori	5
2.1 Rawls teori om civil olydnad	5
2.2 Ewick och Silbey's teori om rättsmedvetande	7
3. Bakgrund	10
3.1 Om Extinction Rebellion Sverige	10
3.2 Civil olydnad historiskt	12
3.3 Rättsläget för civil olydnad	13
4. Litteraturöversikt	14
4.1 Om litteraturöversikten	14
4.2 Civil olydnad kopplat till våld	14
4.3 Syften med civil olydnad	16
4.4 Förhållande till rättsväsendet	16
4.5 Förhållande till allmänheten	19
4.6 Slutsatser av litteraturöversikten	20
5. Metod	20
5.1. Kvalitetsbedömning	20
5.2 Tillvägagångssätt	21
5.3 Metodval och kritik	22
5.4 Urval	24
5.5 Analysmetod	24
5.6 Etiska överväganden	24

6. Resultat	25
6.1 Bakgrund till engagemang i Extinction Rebellion Sverige	25
6.2 Definition av civil olydnad	26
6.3 Våld inom civil olydnad	27
6.4 Relation till polisen	28
5.5 Rättsliga konsekvenser	29
6.6 Relation till allmänheten	30
7. Analys och diskussion	31
7.1 Utifrån Rawls teori om civil olydnad	31
7.1.1 Kriterium 1: Handlingen ska ske offentligt	32
7.1.2 Kriterium 2: Handlingen ska ske fredligt utan våld	32
7.1.3 Kriterium 3: Handlingen ska vara politisk	33
7.1.4 Kriterium 4: Handlingen ska strida mot lagen	34
7.1.5 Kriterium 5: Villighet att ta straffet för sitt handlande	35
7.2 Rättsmedvetande	36
7.2.1 Mot lagen	36
7.2.2 Med lagen	38
7.2.3 Framför lagen	40
7.3 Slutsatser	41
7.3.1 Förslag till framtida studier	43
8. Källförteckning	44
9. Bilagor	48
9.1 Semistrukturerad intervjuguide	48

1. Inledning

“Klimataktion orsakade trafikstörningar i Malmö” (Hjortsman & Ros 2021), “Klimataktivister limmade fast sig på Riksdagen” (P4 Stockholm 2020), och “Fyra åtalas efter klimataktion på Arlanda” (Nordström 2022). Rubrikerna är inhämtade från svensk nyhetsmedia och har åtminstone två gemensamma nämnare; klimatrörelsen Extinction Rebellion Sverige och den lagbrytande metoden civil olydnad. Det som berörs i artiklarna ovan är hur klimataktivister på olika sätt använder sig av civil olydnad som metod för att uppnå politisk samhällsförändring.

För att citera vad Extinction Rebellion Sverige själva ger uttryck för i media; “Vi vill vara en väckarklocka” (Rosell & Bränström 2021), “Ställ om – alternativet är utrotning på jorden” (Boric-Persson, Roos, Richter, Letellier & Wiktorsson 2019) och “Rörelse som vill skydda vår enda planet” (Nielsen 2020). Det som står klart är att Extinction Rebellion är en rörelse som på några få år vuxit sig större, inte bara globalt utan också nationellt. Vilka är då dessa aktivister, eller rebeller som namnet antyder, och hur förhåller de sig till det politiska och rättsliga systemet dem utmanar? Hur använder de sig av den civila olydnaden för att uppmärksamma och förändra?

1.1 Problemformulering

Klimatkrisen är en aktuell politisk fråga både nationellt och globalt, däribland på svensk regeringsnivå. Enligt rörelsen Extinction Rebellion Sverige gör den svenska regeringen däremot inte tillräckligt och önskar se en ökad handlingskraft från regeringen rörande ämnet (Extinction Rebellion Sverige, u.å, b). Enligt rörelsen befinner vi oss i ett “klimatnödläge” som riskerar vår framtid och därigenom motiverar en hårdare påtryckning från civilt håll. Denna påtryckning kan bevisligen ske inom lagens ramar, såsom genom lagliga demonstrationer, men den kan också ske utanför den skrivna lagen genom aktioner av civil olydnad. Aktörer som använder sig av metoden civil olydnad, exempelvis inom Extinction Rebellion Sverige, är således individer som medvetet väljer att bryta mot den skrivna lagen för att skapa en politisk samhällsförändring.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är dels att belysa klimatrörelsen Extinction Rebellion Sveriges tillämpning av metoden civil olydnad som ett verktyg för politisk förändring. Dels att belysa hur rörelsen i tillämpningen av denna lagbrytande metod förhåller sig till det politiska och rättsliga systemet. Detta utifrån ett rättssociologiskt perspektiv och med en i huvudsak induktiv ansats. Följande frågeställningar ämnas besvaras med hjälp av sex kvalitativa och semistrukturerade intervjuer;

- 1) Hur beskriver aktiva inom Extinction Rebellion Sverige civil olydnad som ett verktyg för politisk samhällsförändring?
- 2) Hur kan rättsmedvetandet hos aktiva inom Extinction Rebellion Sverige förstås utifrån deras tillämpning av civil olydnad?

2. Teori

Studien grundar sig i ett rättssociologiskt *bottom up*-perspektiv (Banakar 2020, s. 33), där den sociala rörelsen Extinction Rebellion Sverige vars mål det är att uppnå politisk samhällsförändring studeras (Baier, Nafstad & Svensson 2018, s. 79). Då studien, som nämnts, i huvudsak syftade till att vara av induktiv art valdes teorierna ut under studiens gång. Valet influerades av tidigare forskning, litteratur, och det insamlade intervjumaterialet, varpå John Rawls teori om civil olydnad samt Ewick och Silbey's teori om rättsmedvetande valdes ut. Rawls teori kommer att användas för att stödja besvarande av studiens första frågeställning, medan Ewick och Silbey's teori kommer att användas för att stödja besvarande av studiens andra frågeställning.

2.1 Rawls teori om civil olydnad

I stort saknar begreppet civil olydnad en unison definition, trots detta anses rättsfilosofen John Rawls (2005) definition vara den mest grundläggande och framstående. Enligt Rawls teori om civil olydnad behöver följande fem kriterier uppfyllas för att en handling ska definieras som just civil olydnad; 1) handlingen ska ske offentligt, 2) handlingen ska ske fredligt utan våld, 3) handlingen ska vara politisk, 4) handlingen ska strida mot lagen, och 5) utövaren av civil olydnad ska acceptera straffet för den utförda handlingen (ibid, s. 364;368). Rawls menar även på att hans teori om civil olydnad enbart är tillämpbar i stater med ett demokratiskt statskick, vilka

dessutom anses vara *“nearly just, one that is well-ordered for the most part but in which some serious violations of justice nevertheless do occur”* (ibid, s. 363). Den civila olydnaden riktas därigenom mot legitima demokratiska myndigheter (ibid) och kan med andra ord anses tillämpbar i en svensk kontext.

Enligt Rawls sker en handling av civil olydnad öppet, exempelvis på ett torg, och inte inom det fördolda. Rawls menar på att denna offentlighet är väsentlig för att den civila olydnaden ska förstås som ett *“offentligt samtalande”* (Rawls 2005, s. 366).

Likaså är även principen om icke-våld, enligt det andra kriteriet, sammanlänkat med det offentliga samtalet. Detta eftersom att icke-våld är en viktig del för att handlingen ska anses som demokratisk och acceptabel som ett offentligt samtalande (Rawls 2005, s. 366). Rawls anser även att principen om icke-våld spelar en viktig roll, trots den lagöverträdelse som handlingen innebär, i att visa upp en trofasthet gentemot det rättsliga och politiska systemet. Rawls utesluter dock inte brukandet av våld, men menar att våld enbart får användas förutsatt att syftet med den civila olydnaden inte lyckats uppnås på fredligt sätt (ibid, s. 366;367).

Att handlingen av civil olydnad ska vara politisk, enligt det tredje kriteriet, syftar dels på de politiska makthavarna som de huvudsakliga mottagarna av budskapet (Rawls 2005, s. 364;365). Dels till att handlingen ska kunna underbyggas och rättfärdigas av de politiska principer som ligger till grund för våra lagar och rättsliga institutioner. Handlingar av civil olydnad kan nämligen inte motiveras utifrån enskilda individers eller enskilda grupper intressen, utan ska enligt Rawls motiveras utifrån allmänna rättvisepinciper, exempelvis principen om frihet (ibid, s. 365).

Att handlingen enligt det fjärde kriteriet ska strida mot lagen, görs vanligtvis med avsikten att förändra lagen, alternativt i syfte att förändra regeringens politik (Rawls 2005, s. 364). Handlingen behöver däremot inte bryta mot den eller de specifika lagar som aktörerna faktiskt vill ändra på. Rawls anser snarare att det finns starka skäl till att inte bryta mot den specifika lagen, utan att istället bryta mot exempelvis ordningslagen (ibid, s. 364;365).

En viktig del av den civila olydnaden är att få fallet prövat i rätten, då att man vill skapa en möjlighet att höja rösten om den orättvisa som finns inför själva rättsväsendet. Genom en villighet att enligt det femte kriteriet acceptera straffet för den utförda civila olydnaden anses handlandet, totts lagöverträdelse, begås med respekt för den rättsliga och politiska ordningen. Bara för att den civila olydnaden bryter mot en viss lag betyder detta med andra ord inte att en motsätter sig de övriga lagar och regler som finns inom rättsstaten (Rawls 2005, s. 365). Centralt i Rawls teori om civil olydnad är även att den civila olydnaden som metod först anses berättigad när andra laglydiga metoder, såsom lagliga protester och demonstrationer, redan testats och inte ansetts tillräckliga (ibid, s. 366).

Rawls teori om civil olydnad kan kritiseras för dess starka betoning på en allmängiltig princip om rättvisa. Detta eftersom att det kan argumenteras för att en sådan princip inte existerar fullt ut i en värld som till stor del bärs upp av vinstdrivande, enskilda, och ofta spretiga intressen i form av exempelvis pengar och makt (Rawls 2005, s. 372). Att uppnå rättvisa kan därför få underordnad betydelse, vilket försvårar rättfärdigandet av den civila olydnaden. Rawls svar på detta är att ifrågasätta den styrka som finns i dessa vinstdrivande intressen i förhållande till rättvisans principer. Hur starka dessa intressen är i förhållande till den allmänna uppfattningen om rättvisa blir enligt Rawls avgörande för om den civila olydnaden ska lyckas nå framgång eller inte (ibid).

2.2 Ewick och Silbey's teori om rättsmedvetande

Även begreppet rättsmedvetande kan definieras och appliceras på ett antal sätt. Ett vanligt sätt att använda begreppet är emellertid i syfte att undersöka människors upplevelser och förståelse av den statliga rätten, samt vilken betydelse denna officiella rätt dels har för individer i vardagen, dels för samhällsstrukturen i stort (Fritsvold 2009, s. 803). Denna förståelse av begreppet kommer i analysen att tillämpas för att analysera hur aktiva inom Extinction Rebellion Sverige upplever, samt förhåller sig till, den officiella lagen och det politiska och rättsliga systemet i tillämpningen av civil olydnad.

I Ewick och Silbey's teori om rättsmedvetande tar författarna fasta på vad lag och rätt betyder för allmänheten genom att dela in erfarenheter, samt relationer, till lagen och rättssystemet i tre olika grupper; *before the law*, *with the law* samt *against the law* (Fritsvold 2009, s. 804;805). Fritsvold beskriver teorin om rättsmedvetande som en

socialkonstruktivistisk förståelse av vad den officiella rätten är, där medvetandet är att betrakta som en förkroppsligad praktik av vad individen upplever, lägger för betydelse i, samt har för erfarenhet av den officiella rätten (ibid, s. 803). Rättsmedvetande kan med andra ord beskrivas som “*the background assumptions about legality which structure and inform everyday thoughts and actions*” (Halliday & Morgan 2013, s. 2). Enligt Halliday och Morgan kan Ewick och Silbey’s teori om rättsmedvetande förstås som två olika narrativ som, å ena sidan karaktäriserar individens respons och förhållande till den officiella rätten, samt å andra sidan mappar in rättens betydelse på en mer strukturell nivå (ibid, s. 5).

Rättsmedvetandet utgör enligt Fritsvold (2009, s. 403) en föränderlig process. Denna föränderliga process av individers rättsmedvetande formas av både rättsliga och sociala krafter, där individer bildar och ombildar sin syn på och användning av rätten (ibid). De tre grupperna av rättsmedvetande som nu kommer presenteras är således inga fasta eller ömsesidigt uteslutande kategoriseringar (ibid, s. 410), utan kan samtliga vara närvarande hos en och samma individ.

I gruppen *before the law*, “framför lagen”, beskriver Fritsvold (2009, s. 804) att den officiella rätten betraktas som något distanserat, hierarkiskt, rationellt och objektivt. Den officiella rätten upplevs som något statiskt och oföränderligt (ibid). Enligt Woodlock (2020, s. 273;274) underkastar sig denna grupp “den formella rättens makt”, där rättssystemet upplevs som rättvist och legitimt i sin helhet, trots att aspekter av den formella rätten och det rättsliga praktiserandet kan fördömas. Inom detta rättsmedvetandet betraktas den officiella rätten som frånvarande i det vardagliga handlandet. Trots detta utgör bestämmelserna inom den officiella rätten med dess lagar en övergripande legitimerad referensram att handla inom (ibid, s. 274).

Rättsmedvetandet *with the law*, “med lagen”, kännetecknas av en högre grad av cynism gentemot lagen. Individen ser mer taktiskt på lagen och ser det som möjligt att “tävla” och nå framgång på den rättsliga spelplanen. Till skillnad från den statiska synen på lag och rätt i “framför lagen” betraktas den officiella rätten i “med lagen” som något formbart och mer tillgängligt, där den formbara lagen kan användas till ens fördel (Fritsvold 2009, s. 804). Dock beskriver Woodlock (2020, s. 275) hur denna grupp människor ofta vänder sig till detta rättsliga spel när andra inofficiella metoder har

prövats och inte nått framgång. Den officiella rätten kan därmed bli ett "legitimt utrymme för människor att komma överens" (ibid) och vinna egenintresse.

I den tredje och sista gruppen *against the law*, "mot lagen", ses den officiella rätten som en ineffektiv och orättvis maktinstitution, vilken står för en begränsning och ett motstånd. Individer som i första hand anammar detta rättsmedvetande har därför en tendens att möta detta motstånd genom eget motstånd (Fritsvold 2009, s. 805). Till skillnad från ett "framför lagen" rättsmedvetande betraktas den officiella lagen och dess tillämpning som mer närvarande, men förknippas således inte med frihet utan med orättvisa, vilken tenderar bemötas med både kollektivt och individuellt motstånd. Detta motstånd kan uttryckas i form av ett aktivt lagbrytande, men också passivt i form av tystnad och vägran (Woodlock 2020, s. 276).

Den kritik som har och kan riktas mot att denna förståelse av rättsmedvetande, är att den har ett för stort fokus på hur den officiella rätten upplevs av individer, istället för att fokusera på vad människor upplever som rätt överlag (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 87;88). I ett modernare samhälle kan det argumenteras för att "medborgarnas medvetenhet blir alltmer skilt från rätten" (Woodlock, 2020, s. 271) där människors handlande inte nödvändigtvis behöver ha någon koppling till den officiella rätten (Baier, Svensson & Nafstad, 2018, s. 87). Fokus för denna studie är dock hur Extinction Rebellion Sverige medvetet bryter mot den officiella lagen och förhåller sig till det officiella rättssystemet, varpå det anses relevant med en avgränsning i att enbart inkludera den officiella rätten.

Halliday och Morgan (2013, s. 5) redogör även för att kritik kan riktas mot teorins tillämpning. Författarna menar att de flesta studier som tillämpar teorin har en tendens att förbise teorins strukturella aspekt och enbart fokusera på den individorienterade aspekten av teorin(ibid). Det ska därmed understrykas att valet av kvalitativa intervjuer som metod inte har till syfte att enbart undersöka och belysa aktivisternas rättsmedvetande ur en isolerad individbaserad och psykologisk förståelse, utan syftet är att lyfta upp dessa individuella utsagor till en mer strukturell och systeminriktad aspekt. Förhoppningen är att styrka denna aspekt med komplement av Rawls teori om civil olydnad, då det är en teori som intresserar sig för den civila olydnaden i förhållande till det politiska och rättsliga systemet.

3. Bakgrund

3.1 Om Extinction Rebellion Sverige

Extinction Rebellion, förkortat XR, är en global, decentraliserad, och politiskt obunden klimatrörelse. Rörelsen etablerades i Storbritannien 2018 när människor samlades utanför det brittiska parlamentet i syfte att göra uppror mot den rådande regeringen (Extinction Rebellion Sverige, b, u.å). Upproren i sig var en reaktion på den särskilda IPCC-rapport som FN:s klimatorgan publicerade 2018 (Extinction Rebellion, u.å). I rapporten utlystes att det krävs en radikal minskning av utsläpp i atmosfären de närmsta åren “för att undvika katastrofala klimateffekter” (Naturskyddsföreningen 2021). Extinction Rebellion fick snabbt spridning, så även globalt, där det inte dröjde länge innan den första aktionen ägde rum i Sverige (Extinction Rebellion Sverige, b, u.å).

På Extinction Rebellion Sveriges officiella hemsida beskriver dem sig som “en internationell klimatrörelse som använder fredlig civil olydnad för att uppmärksamma och kräva omställning och systemförändring” (Extinction Rebellion Sverige, b, u.å). Det går även att läsa om de tre politiska krav som Extinction Rebellion ställer; 1) att regeringen ska tala talspråk om klimatnödläget, 2) att regeringen ska agera nu, och 3) att det ska inrättas ett medborgarråd för klimaträttvisa (ibid). Dessa krav kompletteras av tio grundläggande principer och värderingar, *se bild nedan*;

1. **Vi delar en vision om förändring**
Vi skapar en värld som framtida generationer kan leva i.
2. **Vi fokuserar på det som är viktigt**
Vi eftersträvar massmobilisering och en stark opinion för att åstadkomma systemförändring.
3. **Vi behöver en hållbar kultur**
Vi skapar en kultur som är hälsosam, motståndskraftig och anpassningsbar.
4. **Vi utmanar öppet oss själva och vårt ohållbara system**
Vi lämnar våra komfortzoner för att agera för förändring.
5. **Vi värdesätter reflektion och lärande**
Vi prövar nya sätt att agera för att åstadkomma förändring.
Vi lär oss av andra rörelser och sammanhang och av våra egna erfarenheter.
6. **Vi välkomnar alla och alla delar av alla**
Vi jobbar aktivt för att skapa säkrare och mer tillgängliga utrymmen.
7. **Vi jobbar aktivt med utjämnande av makt**
Vi bryter ner hierarkier för att möjliggöra jämlik medverkan.
8. **Vi undviker att sprida skuld och skam**
Vi lever i ett ohållbart system, men ingen enskild individ bär skulden.
9. **Vi förespråkar icke-våld**
Vi använder fredliga strategier och taktiker, eftersom det är det mest effektiva sättet att skapa förändring.
10. **Vi har autonomi och decentralisering som grund**
Vi skapar tillsammans de strukturer vi behöver för att utmana makten.

Bild; Extinction Rebellion Sveriges tio grundläggande principer (Extinction Rebellion Sverige, b, u.å).

Alla som ställer sig bakom och accepterar dessa tio principer och värderingar har även dem rätt att handla i Extinction Rebellions namn. Rörelsen kan därför mer liknas vid ett decentraliserat nätverk som består av olika självständiga arbetsgrupper (Extinction Rebellion Sverige, b, u.å). Extinction Rebellion Sverige finns utspridda i hela landet med en övergripande indelning i både lokalgrupper (exempelvis XR Stockholm eller XR Malmö) och gemenskapsgrupper (exempelvis XR Läkare eller XR Youth) (Extinction Rebellion Sverige, a, u.å). Rörelsen finns på en rad olika digitala medier där de dels publicerar sina budskap, samt dels publicerar nyheter och information om deras genomförda, pågående eller kommande aktioner av civil olydnad.

Extinction Rebellion Sverige skriver att de bland annat använder sig av fredlig civil olydnad för att vädja till den allmänna rättskänslan, här genom att sprida medvetenhet om klimatfrågan och klimaträttvisa. Men även för att försöka föra dialog med politikerna

och makthavarna (Extinction Rebellion Sverige, c, u.å). Fredlig civil olydnad beskrivs som ett icke-våldsamt motstånd och "en medveten och öppen handling som bryter mot lagen därför att denna är orättvis, omoralisk eller icke-konstitutionell" (ibid). Extinction Rebellion Sverige beskriver dock själva att det inte alltid behöver röra sig om en protest mot en viss lag, utan att den civila olydnaden även kan rikta sig mot policys förknippade med den specifika lagen. Ibland enbart symboliskt, där den specifika aktionen inte har någon direkt koppling till den specifika lagen eller policyn (ibid).

3.2 Civil olydnad historiskt

Extinction Rebellion Sverige hänvisar, bland annat, till den civila olydnadens framgång historiskt för att motivera metodens brukbarhet. Henry David Thoreau brukar inte sällan betraktas som en ursprunglig föregångare av den civila olydnaden efter att han under 1800-talet vägrade att betala skatt, i syfte att protestera mot det mexikansk-amerikanska kriget och slaveriet (Berglund & Schmidt 2020, s. 30). Efter en natt i fängelse författade Thoreau en välkänd skrift om varför han begick det som idag benämns som civil olydnad och hur han använde sig av samhällets straffrättsliga ingripande mot honom "*as a communicative platform*" (ibid). Martin Luther King, känd för hans kamp inom den icke-våldsamma medborgarrättsrörelsen i USA, anammade detta spår när han själv författade ett brev från fängelset *Birmingham Jail* (ibid). Detta efter att han väglett och utfört aktioner av civil olydnad för att protestera mot landets rasistiska segregationslagar (Nationalencyklopedin, b, u.å). I sin användning av civil olydnad influerades King av den indiske ledaren, politikern och advokaten Mohandas Karamchand Gandhi och hans starka betoning på icke-våld inom civil olydnad (Nationalencyklopedin, c, u.å). Den så kallade "Saltmarschen" från år 1930 är den aktionen av civil olydnad som Gandhi kanske främst associeras med. I denna marsch vandrade Gandhi, tillsammans med en grupp anhängare, över 40 mil i syfte att självständigt framställa salt och sälja det (ibid). Detta som en protest mot de lagar kring salt som den brittiska regeringen påtvingat den indiska befolkningen (DiSalvo 2020, s. 287).

Herngren (1990, s. 30) beskriver hur den civila olydnaden slog till på nytt och stort i världen under 80-talet. I Sverige har det sedan dess tillämpats för olika sociala frågor och i olika sociala rörelser, exempelvis inom klimatrörelsen Greenpeace, ickevåld-rörelsen Plogbillsrörelsen och bland djurrättsaktivister. Detta influerat av

internationella strömningar, i likhet med Extinction Rebellion Sverige (Nationalencyklopedin, a, u.å).

3.3 Rättsläget för civil olydnad

Att civil olydnad innebär en överträdelse av lagen råder det konsensus om, men trots detta finns det inget specifikt kapitel eller paragraf i Brottsbalken som heter civil olydnad. Däremot begås lagstadgade brott inom ramarna för utövandet av den civila olydnaden. Intervjupersonerna i denna studie har själva fått redogöra för sina personliga erfarenheter av lagen och eventuella lagöverträdelser, där vi här kortfattat kommer presentera de främst förekommande. Utöver de nedan presenterade lagrummen, som däremot inte benämns eller diskuteras i denna studie, förekommer bland annat även; "Skadegörelsebrott", "Olaga intrång", och "Luftfartssabotage". Rent rättssociologiskt blir detta relevant för att belysa Extinction Rebellion Sveriges sociala praxis i förhållande till den skrivna lagen samt den rättsliga praxisen (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 15).

De brottstyper som våra intervjupersoner nämner är framförallt "Ohörsamhet mot ordningsmakten" (16 kap. 3 § Brottsbalken), samt "Våldsamt motstånd" (17 kap. 4 § Brottsbalken). I lagtext definieras "Ohörsamhet mot ordningsmakten" som följande:

"Underlåter deltagare i folksamling som stör allmän ordning att efterkomma för ordningens upprätthållande meddelad befallning eller intränger han på område som blivit för sådan ändamål fridlyst eller avspärrat, dömes, om ej upplopp föreligger, för ohörsamhet mot ordningsmakten till böter eller fängelse i högst sex månader" (16 kap 3 § BrB).

Samtliga intervjupersoner beskriver även en medvetenhet i att om man vägrar lämna den ockuperade platsen, eller på annat sätt visar en motstridighet gentemot ordningsmaktens utövande, riskerar aktivisterna att bli dömda för "Våldsamt motstånd". "Våldsamt motstånd" definieras enligt lagtext som:

"Den som, utan att fall är för handen som förut i detta kapitel är sagt, genom att sätta sig till motvärn eller eljest med våld söker hindra någon i hans myndighetsutövning, dömes för våldsamt motstånd till böter eller fängelse i högst sex månader. Lag (1975:667)" (17 kap, 4 § BrB).

4. Litteraturöversikt

4.1 Om litteraturöversikten

I detta avsnitt är avsikten dels att belysa litteratur rörande civil olydnad mer generellt, dels kopplat till klimataktivism och rörelsen Extinction Rebellion. Litteratur och forskning om civil olydnad går att finna inom ett brett tvärvetenskapligt kunskapsfält. Men med anledning av studiens rättssociologiska intresse har det emellertid fokuserats på litteratur och forskning som rör sig inom fälten rättsvetenskap, sociologi och kriminologi. Med hänvisning till Banakar (2020, s. 38), och hans syn på att en bra litteraturstudie i rättssociologi, har syftet med litteraturstudien varit att insamla "relevanta studier oberoende av i vilken vetenskapsgren de har sitt ursprung" (ibid). Genom att genomföra en litteraturstudie kan kunskapsluckor inom forskningsfältet upptäckas (ibid). Slående efter litteratursökningen är att forskning om civil olydnad är svårfunnen i en svensk kontext, i synnerhet anknuten till klimataktivism. Detta kan tänkas bero på att fenomenet betraktas som något relativt nytt och än så länge begränsat i Sverige.

I sökandet efter relevant litteratur har i huvudsak databasen LUBsearch använts, men även den ämnesspecifika databasen SocINDEX. Följande sökord har använts, enskilt och i kombination med konjunktions ordet "AND"; "*Extinction Rebellion*", "*Civil disobedience*", "*Sociology of law*", "*Communication*", "*Non-violent direct action*", "*Social movements*", "*Legal consciousness*" och "*Environmental movement*". Samtliga sökningar har haft inställningen "*Peer reviewed*" och engelsk språkställning. Litteratur och studier har initialt valts ut baserat på deras *abstracts*. Efter snabb genomläsning har ett slutligt antal artiklar och studier valts ut.

4.2 Civil olydnad kopplat till våld

Hur begreppet civil olydnad lämpligen bör definieras är ett i litteraturen omdebatterat ämne. Våld respektive icke-våld är det som kanske främst diskuteras i den litteratur vi närmast oss. Extinction Rebellion Sverige betonar själva att de utövar fredlig civil olydnad (Extinction Rebellion Sverige, b, u.å), varpå det lämpar sig att undersöka vad denna fredlighet kan tänkas innebära. Det ter sig råda någorlunda konsensus om att civil olydnad inte innebär våldsutövande, även om till exempel Habermas (1985;1987 se Atilgan 2020, s. 173) och Rawls själv (Rawls 2005, s. 364;365), ställer sig mer kritiska till detta uteslutande. Habermas (1985;1987 se Atilgan 2020, s. 173) framlyfter

uteslutandet av våld som nödvändigt för att den civila olydnaden ska legitimeras som ett verksamt demokratiskt samtalande, samt förenlig med samhälleliga normer. Under speciella omständigheter anser dock Habermas att brukandet av våld kan legitimeras. Ett exempel på en sådan omständighet är förstörelsen av redskap som används för tortyr, då det är en handling som ligger i linje med principerna om icke-våld (ibid, s. 173;174). Med andra ord, trots att det nämnda kan kategoriseras som en våldsam handling riktad mot objekt, rättfärdigas det med dess syfte att förhindra våld av ett än värre slag. Det kan även argumenteras för att våldet kan rättfärdigas åtminstone moraliskt *“if immoral laws or policies may produce more severe damage than violent civil disobedience”* (ibid, s. 175).

Marcou (2021) vänder sig till straffrätten för att ta itu med frågan rörande våld och ickevåld inom civil olydnad, där frågan om uppsåt aktualiseras för detta särskiljande. Med utgångspunkt i denna rättsliga aspekt definierar Marcou våld som syftet att medvetet åsamka skada, alternativt en likgiltighet inför att skada uppstår som en konsekvens av det medvetna handlandet (ibid, s. 491). Föreligger inte uppsåt att åsamka skada på en person eller ett objekt, kan således en handling kategoriseras som civil olydnad trots att skada oavsiktligt uppstår såsom av misstag eller av oaktsamhet (ibid, s. 510). När det gäller våld som riktas mot objekt, i form av exempelvis skadegörelse, är det enligt Marcou viktigt att syftet med handlingen är kommunikativt och att handlingen inte har som syfte att förstöra (ibid). Gällande denna kommunikativa aspekt menar Milligan (2017, s. 287) att ickevåldsprincipen inom civil olydnad även omfattar den verbala kommunikationen. På så vis måste den språkliga kommunikation som sänds ut i aktioner av civil olydnad också vara fredlig i den mån att det till exempel inte uttalas hat eller förmedlas hot (ibid).

Icke-våldets betydelse för utövare av civil olydnad aktualiseras i en intervjustudie av unga klimataktivisterna i åldrarna elva till 34 år, med engagemang i bland annat Extinction Rebellion Sverige (Pickard, Bowman & Arya 2020, s. 251). De intervjuade aktivisterna framlyfter nämligen de ickevåldsliga inslagen inom den civila olydnaden för att motivera användningen av metoden. Det betonas bland annat att detta ickevåld anses stå i kontrast till det våld och den skada för klimatet som exempelvis många företag orsakar genom miljöskadliga utsläpp (ibid, s. 266). Det betonas även stå i kontrast till det våld som manifesteras och upprätthålls av statliga krafter såsom politiker och polis (ibid, s. 272).

4.3 Syften med civil olydnad

DiSalvo (2020) redogör för vad han menar är de vanligaste syftena med att använda civil olydnad som metod, här med koppling till klimataktivism. Första syftet han framlyfter är att "avancera debatten". Detta genom att med den civila olydnaden uppmärksamma och på så vis i högre utsträckning föra in klimatfrågan inom media, den allmänna debatten, och den politiska diskursen (ibid, s. 284). Det andra syftet som omnämns är att "skapa politisk och social förändring" (ibid, s. 285). Detta genom att skapa press på politikerna att agera genom att utmåla en bild av hur kritiskt och akut klimatläget är, men också genom att få med sig andra medborgare för att rubba det stöd som beslutsfattarna behöver (ibid, s. 286). Ett annat syfte är att "testa lagen", vilket DiSalvo anser vara ett syfte svårt att uppfylla inom klimataktivism. Detta då lagarna som reglerar det miljöskadliga vanligen är svåra att rent praktiskt bryta. Den civila olydnaden tenderar därför vara mer indirekt och symbolisk i förhållande till de lagar och den politik som aktivisterna önskar förändra (ibid, s. 283). DiSalvo beskriver detta som en möjlig utmaning när det kommer till aktivisternas möjligheter att nå ut med sina budskap (ibid, s. 309). Denna svårighet anses först och främst kunna överkommas genom att aktivisterna, i så hög utsträckning som möjligt, undviker att belasta och besvära allmänheten i under deras aktioner (ibid, s. 311). Enligt DiSalvo är det även viktigt att först utbilda allmänheten i hur akut klimatfrågan är, och att underrätta om att tidigare försök till att ta itu med problemet inte har lyckats (ibid, s. 301;302).

4.4 Förhållande till rättsväsendet

Aktivisternas förhållande och inställning till polisen i aktioner av civil olydnad är ett återkommande tema i litteraturen. I en studie av Bohler-Muller, Roberts, Struwig, Gordon, Radebe och Alexander (2017, s. 83) som berör detta tema, argumenteras för att polisernas ibland mer aggressiva metoder för att bemöta den civila olydnaden, kan provocera fram våld från de initialt fredliga aktivisterna. I ett mer praktiskt exempel undersöker Maguire, Barak, Cross och Lugo (2018) attityder kring våld riktad mot polis bland utövare av civil olydnad inom rörelsen *Occupy wall street movement*. I studien framkommer det att de demonstranter som i högre utsträckning upplever att poliserna brukar våld eller annat orättfärdigt handlande, generellt uppvisar en positivare attityd till brukandet av våld gentemot polisen (ibid, s. 534;537). Författarna kopplar även detta resultat till respondenternas syn på rättsliga auktoriteter, såsom polis och domare.

Det visade sig nämligen att de respondenter som i högre utsträckning uppgav dessa auktoriteter som orättvisa, också i högre utsträckning förmedlade en positivare attityd till våldsanvändande mot polisen, och vice versa (ibid, s. 535).

Lee's (2021) etnografiska studie om Extinction Rebellions subgrupp *The pedal rebels* från Australien är relevant för att belysa hur aktivister inom Extinction Rebellion kan förhålla sig till och samarbeta med närvarande poliser under en pågående aktion av civil olydnad. Lee medverkade för studien i en "grön" cyklande aktion inom *The pedal rebels*, det vill säga en aktion där risken är mycket låg att några lagar kommer att överträdas varav lagöverträdelse inte heller är syftet (ibid, s. 160;161). Syftet är istället att i stor grupp cykla runt med budskap och lagligen sakta ner biltrafik (ibid, s. 157). Det beskrivs dock hur relationen mellan aktivisterna och poliserna under aktionen präglades av en stark kontroll från polisens sida, att "*every move the activists made was watched, and we were highly attuned to this surveillance*" (ibid s. 166). I syfte att undvika mindre lagöverträdelser, där risken för detta var än större med en pågående pandemi och tillhörande restriktioner, framgår i studien att aktionen dels präglades av ett starkt samarbete inom gruppen av aktivister, dels av en god dialog med närvarande polis (Lee 2021).

Inom forskning framkommer även hur aktörer av civil olydnad förhåller sig till andra delar av rättssystemet än poliskåren. I teoriavsnittet nämndes hur Fritsvold (2009) utgick från Ewick och Silbey's begrepp rättsmedvetande för att undersöka rättsmedvetandet bland klimataktivister. Baserat på intervjuer med klimataktivister som brukar civil olydnad argumenterar emellertid Fritsvold för att dessa klimataktivister huvudsakligen bör kategoriseras in under en fjärde grupp av rättsmedvetande. Detta i form av ett "under lagen" rättsmedvetande, vilket hänför till att aktivisterna offentligt och målmedvetet bryter mot lagen på ett sätt som utmanar både den rättsliga och sociala ordningen (ibid, s. 807). Inom rättsmedvetandet "med lagen" betraktas nämligen lagen som illegitim och orättvis i grunden, med tanke på att den emanerar från och upprätthålls i en orättvis social ordning (ibid, s. 810). Dessa klimataktivister kan med andra ord beskrivas som "*revolutionaries who routinely break codified law to protect the environment by combating law enforcement, the state, and the court system*" (ibid, s. 819).

I en brittisk kontext undersöker och analyserar Berglund och Schmidt (2020) Extinction Rebellions användande av civil olydnad. Detta genom att analysera data som författarna insamlat genom intervjuer med aktivister inom Extinction Rebellion (ibid, s. 3). Författarna utgår bland annat från Rawls syn på rättvisa för att förklara hur Extinction Rebellion kan motivera sitt handlande av civil olydnad genom att hänföra till att staten har brutit det "sociala kontrakt" som reglerar vad dem har för skyldigheter gentemot sina medborgare (ibid, s. 26). I detta fall kan det sociala kontraktet anses brutet genom statens misslyckande "*in its duty to offer just and efficient government*" (ibid). Enligt Berglund och Schmidt är det således inte på grund av orättvisa som det sociala kontraktet anses ha brutits, utan istället genom att staten och regeringen anses svika sina medborgare genom att inte agera tillräckligt effektivt och skydda dem gentemot klimathotet (ibid, s. 31).

Att locka fler individer bland allmänheten att engagera sig i aktioner av civil olydnad inom Extinction Rebellion beskrivs vara en utmaning för rörelsen. Detta med tanke på att det generellt innefattar en risk för rättsliga sanktioner från rättssystemet (Berglund & Schmidt 2020, s. 28). Sedermera beskriver författarna att Extinction Rebellion "*exposing its activists to the criminal justice system at their own economic cost*" (ibid). Dessa enskilda kostnader, anser somliga, gör att Extinction Rebellions användning av civil olydnad kan anses problematisk ur ett klassperspektiv. Likväl framlyfter författarna att en del människor har en tendens att felaktigt associera och stämpla aktörer som utövar civil olydnad som "anarkister", med syfte att "*render XR outside of normal politics and something which is to be policed and repressed*" (ibid, s. 11). Till skillnad från anarkister menar Berglund och Schmidt att Extinction Rebellion använder sig av det straffrättsliga systemet som ett verktyg i sina protester. Detta genom att dem exempelvis ser rättegången som en bra möjlighet att motivera varför dem bryter mot lagen och vad det är dem vill förändra, där de på så vis kan "*using this punishment as a communicative platform*" (ibid, s. 30).

Vilka rättsliga konsekvenser aktionerna av civil olydnad kan leda till uttrycker de unga klimataktivisterna i Pickard, Bowman och Arya's (2020, s. 251) studie en stor medvetenhet om. Samtidigt uttrycker dessa en rädsla kring hur konsekvenserna kan påverka framtiden, vad gäller exempelvis arbetsmöjligheter (ibid, s. 269). Dessa risker med att utöva aktioner av civil olydnad framhålls emellertid värda att ta då individuella

åtgärder såsom att exempelvis sluta äta kött, inte längre anses som tillräckligt effektiva metoder för att ta itu med klimatet (ibid, s. 263).

4.5 Förhållande till allmänheten

Hur den civila olydnaden upplevs av allmänheten är en central fråga vad gäller Extinction Rebellion Sveriges möjligheter att nå ut till allmänheten och lyckas sprida sina budskap. I en kvantitativ studie baserad i en sydafrikansk kontext, framhålls betydelsen av hur regeringen och staten svarar och förhåller sig till aktionerna, för hur allmänheten i sin tur kommer att reagera (Bohler-Muller, Roberts, Struwig, Gordon, Radebe & Alexander 2017, s. 82;83). Väljer exempelvis de statliga organen att ignorera aktioner av fredlig civil olydnad, framhålls att allmänheten troligen också kommer att ifrågasätta metodens effektivitet (ibid, s. 91). Studien uppvisade dock att en fredlig metod som civil olydnad bar stöd bland den sydafrikanska befolkningen, då dessa angav att de föredrog en sådan fredlig metod framför andra våldsamma metoder (ibid, s. 90).

I en annan liknande studie undersöker Lee (2015, s. 393) *The umbrella movement*, "Paraplyrörelsen", en rörelse som tillämpade civil olydnad som en form av demonstration för demokrati i Hongkong 2014. Huvudsyftet med studien var mer specifikt att undersöka Paraplyrörelsens inverkan på befolkningens kunskap om vad civil olydnad faktiskt är, före jämfört med strax efter aktionerna, samt vilka faktorer som kan tänkas ha påverkat denna kunskapsspridning (ibid). Mätningen av kunskapen om civil olydnad gjordes bland annat baserat på det faktum om respondenterna kunde särskilja civil olydnad från övriga lagbrytande handlingar (ibid, s. 400). I korthet påvisade resultatet att vetskapen och kunskapen om civil olydnad ökade märkbart efter det att aktionerna ägt rum (ibid, s. 405). Lee framhåller att rörelsens fredliga framgång i detta fall kan härledas till allmänhetens förväntningar på rörelsen. Resultatet av studien visade nämligen att allmänheten dels förväntade sig att rörelsen skulle fortsätta begå fredliga aktioner, dels förväntade de sig att aktivisterna senare skulle ta sina rättsliga konsekvenser (ibid, s. 407). Lee menar att detta bidrog till att rörelsen i stort kunde fortlöpa med den fredliga civila olydnaden genom hela perioden. Detta trots att det anslöt mer radikala grupper och trots att aktivisterna med jämna mellanrum hamnade i fysiska konflikter (ibid).

4.6 Slutsatser av litteraturöversikten

Genom ovan nämnda litteratur och tidigare forskning ter det sig som att civil olydnad är en metod som är associerad med både möjligheter och svårigheter. Den civila olydnaden har använts och fungerat historiskt i form av vad som kan beskrivas som ett demokratiskt och kommunikativt verktyg, men frågan är om metoden har verkan i dagens Sverige och för klimatfrågan? Tidigare forskning har presenterats för andra nationella kontexter än Sveriges, vilket givetvis påverkar resultatet. Till exempel framgår det inte hur klimataktivister inom den svenska eller nordiska jurisdiktionen förhåller sig till polisen och rättsväsendet, eller hur dem ser på den till synes omdiskuterade frågan om våld inom civil olydnad. Översikten öppnar således upp för frågor som vi vill belysa med denna studie.

5. Metod

5.1. Kvalitetsbedömning

När det kommer till att bedöma kvaliteten av studier och forskning så är begreppen reliabilitet och validitet vanligt förekommande (Bryman 2018, s. 71). I sin ursprungliga definition brukar begreppen förvisso användas för att kvalitetsbedöma kvantitativ forskning. Reliabilitet rör då i grunden "frågan om huruvida resultaten från en undersökning blir desamma om undersökningen genomförs på nytt" (ibid, s. 72), medan validitet som kvalitetskriterium rör huruvida slutsatserna genererade i en studie hänger ihop. Detta dels i form av om studien mäter det som avsetts mätas, dels i form av om det finns ett tydligt orsakssamband mellan de faktorer som undersöks (ibid).

Vid kvalitetsbedömning av kvalitativ forskning kan det istället utgå ifrån kriterierna extern reliabilitet, intern reliabilitet, och intern validitet (ibid, s. 465). Extern reliabilitet syftar till i vilken utsträckning en undersökning kan replikeras. Detta är ett kriterium som är svårare att uppfylla inom kvalitativ forskning på grund av att studierna belyser en social och således dynamisk miljö (ibid). Med hänvisning till denna problematik anser vi det vara av vikt att på ett transparent och tydligt sätt beskriva de steg som har tagits i processen. Detta exempelvis vad gäller urvalet av intervjupersoner, så att replikerande studier kan gå en liknande väg. Den interna validiteten syftar till hur vi som ligger bakom studien gemensamt kommit överens om hur vi ska tolka det inkomna materialet, i detta fall de transkriberade intervjuerna. Detta går i sin tur hand i hand

med den interna validiteten, där vår gemensamma tolkning ska överensstämma med de teoretiska ideér som successivt växt fram under studiens gång (ibid).

5.2 Tillvägagångssätt

Eftersom det i huvudsak rör sig om en så kallad *bottom up*-studie, där vi är ute efter en förståelse för hur aktivister uppfattar och upplever rätten, menar Banakar (2020, s. 34) att det lämpar sig med en kvalitativ metod. Varav det enligt Bryman (2018, s. 454) lämpar sig med en kvalitativ metod när det huvudsakligen är ord snarare än siffror som är av intresse för forskningen, vilket stämmer i detta fall. Kännetecknande för kvalitativ forskning är också att den ofta är induktiv i sin ansats, där "teorin genereras på grundval av de praktiska forskningsresultaten" (ibid), vilket också samstämmer med denna studie. Den kunskapsteoretiska ståndpunkten inom kvalitativ forskning brukar med andra ord beskrivas som tolkningsinriktad, där samhället förstås utefter deltagarnas uppfattningar och upplevelser (ibid, s. 477).

Den specifika kvalitativa metoden för denna studie är semistrukturerade intervjuer, vilket Bryman (2018, s. 564) dels beskriver som ett lämpligt val vid studier som genomförs och författas av mer än en person, i syfte att uppnå någorlunda jämförbarhet. Dels anses det som ett lämpligt val vid studier där det finns ett någorlunda tydligt forskningsfokus med specifika frågeställningar (ibid). Enligt Bryman kännetecknas en semistrukturerad intervju av att den innehåller en lista med relativt specifika teman och frågor, men där det under intervjun finns möjlighet att både vara flexibel i vilken ordning frågorna ställs och på vilket sätt intervjupersonerna besvarar dem (ibid, s. 563).

På grund av geografisk utbredning genomfördes samtliga intervjuer via digitala plattformar. Fem stycken genomfördes via Zoom, medan den sjätte genomfördes via Skype. I god tid innan avtalad intervjutid skickades det ut en länk och lösenord till det digitala mötet via respektive kontaktväg. Detta antingen via mejl, sms eller messenger. Via dessa kontaktvägar har intervjupersonerna i förväg, utöver att ha tillfrågats om de är intresserade av att delta i studien, även fått information om syftet med intervjuerna, att det rör sig om en kandidatuppsats i rättsociologi, samt praktisk information om intervjuerna såsom tid och plats.

Väl anslutna till mötet informerades intervjupersonerna åter om syftet med intervjun och gavs ytterligare information i enlighet med de forskningsetiska principerna, vilka kommer omnämnas i avsnittet "5.6 Etiska överväganden" nedan. Samtliga intervjupersoner godkände inspelning av intervjuerna, vilket genomfördes med hjälp den digitala plattformens inbyggda inspelningsfunktion. Intervjuerna varade mellan 45 minuter och 90 minuter vardera. Efter intervjuerna transkriberades inspelningarna manuellt. Att både spela in och transkribera intervjuer medför en rad fördelar, framförallt i form av att "det underlättar en noggrann analys av vad människor har sagt" (Bryman 2018, s. 577), då det undviker minnets begränsningar och gör det möjligt att ett obegränsat antal gånger gå igenom vad intervjupersonerna sagt. Det möjliggör även en insyn i hur våra egna ofrånkomliga värderingar och fördomar kan ha påverkat de enskilda intervjuerna (ibid). Detta genom exempelvis vilka följdfrågor vi väljer att ställa.

5.3 Metodval och kritik

Valet av kvalitativa semistrukturerade intervjuer gjordes på grund av dess styrka i att belysa hur aktiva inom Extinction Rebellion Sverige själva förstår och beskriver den civila olydnaden som metod. Om vi däremot syftar till att skapa en mer generaliserad förståelse för fenomenet, skulle ett tillägg av en enkätundersökning, alternativt en enkätundersökning som enskild metod, vara till fördel. En mer kvantitativ metod, såsom enkätundersökning, valdes i detta fall bort på grund svårigheten att samla in adekvat med kvantitativ data, dels på grund av den korta tidsram vi hade till vårt förfogande, del i förhållande till de respondenter vi eftersökte. Dessutom ansågs intervjuer bättre kunna besvara studiens syfte och frågeställningar.

Enligt Denscombe (2018, s. 293) är en svaghet kopplat till intervjuer det faktum att ord och handling inte alltid stämmer överens. Med andra ord är det som intervjupersonerna säger inte alltid överensstämmer med vad dem i praktiken gör. Denna svaghet hade exempelvis kunnat förebyggas genom observationer av aktioner eller domstolsförhandlingar i kombination med intervjuerna. Denna kombination valdes dock bort på grund av den korta tidsram vi hade till vårt förfogande, samt de aktioner eller förhandlingar som fanns tillgängliga under denna tiden. Ytterligare en svaghet som Denscombe lyfter fram är att intervjusvaren kan påverkas av vilka vi som intervjuare är (ibid). Vi har därför försökt att vara så öppna och neutrala som möjligt i förhållande till intervjupersonerna. Detta i syfte att skapa en bekvämare intervjusituation och undvika

att intervjupersonerna ska känna sig ifrågasatta av oss i vad dem gör och tycker. Denna aspekt är även sammankopplad med en styrka med intervjuer som metod, nämligen dess terapeutiska funktion (ibid). Vi har varit måna om att intervjupersonerna med någorlunda frihet skulle få prata om det dem gör och har varit med om, i syfte att få intervjuerna att kännas givande även för dem själva.

En klar fördel med internetbaserade intervjuer är att det både är ett tids- och kostnadseffektivt alternativ till vanliga intervjuer (Denscombe 2018, s. 286), där resekostnader undviks och där det är lättare att avsätta tid. På detta vis har vi kunnat boka in intervjuer med intervjupersonerna med relativt kort varsel, då varken vi eller våra intervjupersoner behövt ta sig någonstans för intervjun. Denna lösning har även möjliggjort att vi fått geografisk spridning när det kommer till våra intervjupersoner. Internetbaserade intervjuer har också en fördel genom att det inte finns någon "direkt visuell kontakt" (ibid, s. 288;289), varken i fysisk och psykologisk bemärkelse. Detta kan bidra till att intervjupersonerna i högre utsträckning känner sig bekväma med att öppna upp sig om personliga erfarenheter och utveckla sina svar, då intervjun är mer opersonlig i sin karaktär (ibid, s. 289). Det kan dock samtidigt tänkas bidra till dess motsats; att intervjupersonerna känner sig mer obekväma och osäkra i att dela med sig av personliga erfarenheter och ger mindre utvecklade svar än vad dem hade gett i en vanlig fysisk intervju, trots att vi använde videofunktion.

5.4 Urval

Intervjupersonerna rekryterades på två sätt i enlighet med vad Bryman (2018, s. 70) beskriver som ett snöbollsurval. I det första ledet kontaktade vi Extinction Rebellion Sverige via deras nationella mejl som finns publicerad på deras officiella hemsida. Här bad vi om hjälp med att nå ut till rörelsen, för att på så sätt komma i kontakt med medlemmar med erfarenhet av civil olydnad. Detta resulterade i att ett inlägg publicerades på nätverkets interna plattform, varefter en av intervjupersonerna (Beatrice) hörde av sig. Resterande fem intervjupersoner emanerade ur en personlig kontakt med en person som har koppling till Extinction Rebellion Sverige. Denna personliga kontakt förmedlade oss initialt vidare till två intervjupersoner (Annika och Cornelia). Den ena av dessa två intervjupersoner (Annika) kunde i sin tur förmedla oss vidare till två ytterligare intervjupersoner (Denise och Felicia), medan den andra intervjupersonen (Cornelia) kunde förmedla oss vidare till den sjätte och sista

intervjupersonen (Eleonora). Av en slump resulterade detta i att samtliga intervjupersoner blev av det kvinnliga könet, med en diversitet vad gäller ålder. Den yngsta intervjuperson (Denise) är i 20-30-årsåldern, och den äldsta intervjuperson (Beatrice) är i 60-70-årsåldern, medan resterande (Annika, Cornelia, Eleonora och Felicia) är i åldrar däremellan. Nämda namn är fiktiva och skapade för att simplificera för läsaren. Gällande den geografiska spridningen befann sig två i Stockholm, en i Göteborg samt 2 i Malmö. Den sjätte och sista befann sig på en mindre ort i södra delen av Sverige och kommer på grund av anonymitets skäl inte att nämnas.

5.5 Analyismetod

Studien utgår ifrån en form av grundad teori som både forskningsdesign och analysmetod. Enligt Denscombe (2018, s. 168) är den grundade teorin anpassningsbar utefter den specifika studien. Det som gör den grundade teorin användbar i detta fallet är att den lämpar sig för induktiva studier, där teorin successivt låter sig gro fram ur den insamlade datan (ibid, s. 153). Grundad teori lämpar sig i synnerhet för kvalitativ forskning med "data som är 'grundade' i situationer i 'det verkliga livet'" (ibid). Centralt för analysdelen av den grundade teorin är att den insamlade datan, i detta fall i form av transkriberade intervjuer, kodas in och kategoriseras (ibid, s. 160). Genom att noga granska dessa transkriberingar har citat med gemensamma nämnare i förhållande till ett visst ämne valts ut och kodats in i bredare teman, vilka presenteras i resultatet av denna studie. Enligt Denscombe är kategoriseringarna i kodningsprocessen initialt mer av den deskriptiva arten, vilket kan beskrivas som öppen kodning. Vi har därefter gått vidare med en så kallad selektiv kodning, där vi i analysen fokuserar på resultatens kärnkoder. Dessa koder är nödvändiga för att analysera och besvara forskningsfrågan utefter våra valda teorier (ibids, s. 160;161). Denna selektiva kodning gör sig synlig i analysen, där kärnkoderna för enkelhetens skull är kategoriserade utefter vardera frågeställning och teoretiska utgångspunkt.

5.6 Etiska överväganden

På grund av integritetskänsliga uppgifter och erfarenheter samt forskningsetiska skäl har ett antal etiska överväganden tillämpats. Vi har bland annat valt att anonymisera samtliga intervjupersoner i studien, varav detta innebär att vi använt oss av fiktiva namn, generaliserat ålder och undvikit att sammanlänka boendeort med citat. Vi har även valt att ta bort eventuella orter eller platser där aktionerna har eller kommer att

genomföras. Samtycke till medverkan samlades in muntligen i anslutning till intervjuernas start, varpå vi informerade intervjupersonerna om den ovan nämnda anonymiseringen. Intervjupersonerna tillfrågades vidare om tillåtelse att spela in intervjuerna. Vi informerade om att det enbart är vi författare som kommer att ha tillgång till det inspelade materialet, likadant att materialet kommer att transkriberas och att vi därefter kommer radera det inspelade materialet. Det informerades även om vad det transkriberade materialet ämnar användas till, samt att de utan ifrågasättande kan avbryta deras medverkande före, under, eller efter intervjuens gång. Vi erbjöd dessutom våra intervjupersoner att ta del av den färdigställda transkriberingen och kommande uppsats om så önskades. Vi har därmed utgått ifrån de grundläggande etiska frågorna rörande integritet, frivillighet, konfidentialitet och anonymitet (Bryman 2018, s. 170). Samtliga transkriberingar kommer att finnas till hands för examinator samt opponenter, men kommer utöver detta inte finnas tillgängliga för allmänheten.

6. Resultat

Resultatet nedan är en sammanställning av sammanlagt sex stycken semistrukturerade intervjuer genomförda med aktivister inom rörelsen Extinction Rebellion Sverige. Sammanställningen kommer att presenteras efter följande teman: motivering till civil olydnad, definition av civil olydnad, våld inom civil olydnad, relation till polisen, rättsliga konsekvenser samt relation till allmänheten.

6.1 Bakgrund till engagemang i Extinction Rebellion Sverige

För att skapa en uppfattning om hur valet av civil olydnad som metod för samhällsförändring motiveras av våra intervjupersoner, valde vi att inleda samtliga intervjuer med den öppna frågan; "Vad fick dig att engagera dig i Extinction Rebellion Sverige?". Annika svarade att hon på grund av den varma sommaren 2018, med rekordtemperaturer och skogsbränder, trodde att det riksdagsval som ägde rum i september samma år till stor del skulle cirkulera kring klimatfrågan. Hon uttrycker dock att "ingenting handlade om klimatet" och fortsätter beskriva att det var den frustrationen, ilskan, och känslan av vanmakt som ledde in henne på tankar som att "men det är ett uppror som krävs. Vi som medborgare i ett demokratiskt land har liksom skyldighet och möjlighet att agera, genom att bryta då mot lagen och skapa störningar som påkallar uppmärksamhet". Även Eleonora beskriver hur hon trots en långvarig

miljömedvetenhet inte var fullt medveten om allvaret förrän det att 2018 års IPCC-rapport kom ut. Hon beskriver hur rapporten fick henne att gå in i ett chocktillstånd och att hon kände en "överklig absurd känsla av att det inte, varför reagerade inte alla som jag gjorde då?". Även Beatrice berättar att hon varit medveten om klimatfrågan, men att det var ett informationsmöte inom Extinction Rebellion Sverige som fick henne att inse allvaret, "regeringen inte gjorde tillräcklig". Cornelia berättar även i sin intervju att hon varit med och försökt skapa en medvetenhet på andra sätt än civil olydnad, exempelvis genom brev till politiker eller namninsamlingar, men menar på att "politiker lyssnar inte, ledarna är så slavar under till exempel fossilindustrins lobbyism".

6.2 Definition av civil olydnad

Vid frågan om vad civil olydnad innebär för våra intervjupersoner svarade Eleonora att "man bryter mot en lag för att visa på att någonting är fel i samhället". Beatrice beskriver begreppet snarlikt genom definitionen; "civil olydnad betyder också i få ord att man lyder inte order av polisen". Annika använder sig däremot av andra ord och beskriver civil olydnad som att en "bryter mot vissa regler för att egentligen uppmärksamma och belysa ett mycket mycket större problem, i det här fallet då klimathotet och politikernas bristande agerande i förhållande till den klimatkris som vi befinner oss i". Hon menar på att hon använder sin kropp "som en megafon åt forskarna och det forskningen säger om klimathotet och krisen. Jag förkroppsligar det hotet, kan man säga". Ytterligare en definition får vi från Denise som beskriver metoden på följande sätt;

Konceptet fredlig civil olydnad, skulle jag säga, består i att man medvetet går utanför det som är inom lagens ramverk för att uppnå en systemförändring. Det är väl det kortaste sättet att beskriva det på. Det finns också civil olydnad som inte innefattar olagligt men att det handlar om att bryta av det som, hur uttalas det då, status quo, alltså att bryta av. (Denise)

Hur metoden civil olydnad används i praktiken beskrivs av samtliga intervjupersoner som att på ett pedagogiskt sätt gå emot lagen. Det behöver nödvändigtvis inte röra sig om att gå emot den lag som anses vara fel, utan den civila olydnaden beskrivs mer som ett pedagogiskt redskap för att skapa uppmärksamhet och belysa den problematik som finns. I enlighet med vad Cornelia beskriver så använder sig Extinction Rebellion Sverige bland annat av principer om icke-våld och väljer att visa upp sina ansikten under

aktionerna; "vi maskerar oss inte och vi tar konsekvenserna av det vi gör, att det är en del av den civila olydnaden". Hon berättar även att de "vill komma till rättegång, vi vill prata för domstolar och rättsväsendet" och att den civila olydnaden på så vis inte enbart sker ute på gatorna. Likadant berättar hon att "om vi håller ut fejkblod eller om vi håller fejkolja på något ställe så brukar vi ha med oss moppar och vi tvättar efteråt och vi återställer det till vad det var innan". Liknande beskriver Eleonora hur "det konstnärliga liksom ska spegla innehållet" i aktioner de utför, men även exempelvis i de bandroller som skapas inför en specifik aktion. Annika menar på att det handlar om att fånga mediernas uppmärksamhet för att på så sätt skapa en dialog "i det offentliga rummet". Cornelia säger även att;

Det viktigaste när man ger sig in i civil olydnad är nog att ändå veta att allt är föränderligt. Det är nya saker för polismakten och för ordningsmakten och rättsväsendet, så att ingenting går att skriva svartvitt hur effekterna av det blir. (Cornelia)

6.3 Våld inom civil olydnad

Vart gränsen mellan våld och ickevåld går är en definitionsfråga som diskuteras av samtliga intervjupersoner. Som Denise säger så betonar de inom Extinction Rebellion Sverige "att det är just fredlig civil olydnad. Det är något vi håller väldigt principfast i". Trots detta var det flera av våra intervjupersoner, bland annat Eleonora, som uttryckte att om någon från allmänheten skulle "attackera" henne, så skulle hon försvara sig. Eleonora menar dock på att de skiljer på om det är ordningsmakten som brukar våld för att skingra en aktion, då dessa "representerar ju liksom lagen och ett system". Denise ser på våld inom civil olydnad på följande sätt:

I andra länder har man tillämpat det på andra sätt. Men strikt då att det aldrig är våld mot människor är ju det gemensamma och det finns också nonviolent communication som många också tillämpar då, så att vi i vårt språk är icke våldsliga att vi inte med vårt sätt att prata eskalerar en våldsamt situation ... Men även där finns det olika åsikter om vart man ska dra den gränsen. (Denise)

Definitionsfrågan gäller dessutom inte bara för verbalt eller fysiskt våld, den inkluderar även våldet som begås mot objekt och egendom.

Det diskuterar vi en hel del, ... var gränsen för våld går. Om det är bara mot människor och djur, levande varelser så ... eller om det är våld att ge sig på egendom, ... Så att det är en levande diskussion i, det är, alla är inte helt, helt överens där. (Eleonora)

Men vi vill få ut vårt budskap och då kan man behöva de visuella medlerna, man kan behöva ta oss in på ett område vilket är olaga intrång och så vidare. Vi har inte gjort det mycket i Sverige, och det är just dem här grejerna som kan få folk att tycka att vi är våldsamma. (Cornelia)

Där vi är nu så skulle jag inte förstöra någonting med flit, så, alltså inte ens, jag menar ibland så sprejas det ju med såna här sprejburkar och grejer, och då är det ju alltid sån färg som går att ta bort och när vi har hållt blod på ställen så ofta så efteråt så städar man undan det efter sig liksom, det är inte någon förstörelse som man är ute efter. (Felicia)

Definitionen gällande våld är sammanlänkat till de brott, samt eventuella åtal, som aktivisterna begår. Samtliga intervjupersoner nämner exempelvis hur en ska agera när ordningsmakten ställer krav för att skingra en aktion. Exempelvis så menar Beatrice, i likhet med vad Annika säger; att en ska agera "som en säck potatis liksom. Så att det gör ju en väldigt tung". Eleonora använder ordet "hösäck" med samma innebörd.

Om man ska bli bortburen av polis så får man ju inte göra motstånd, får då kan man ju liksom bli anklagad för att ha gjort motstånd och det blir mycket hårdare straff ... Det kan ju handla om att man råkar spänna en muskel och att polisen så här uppfattar det som motstånd. (Annika)

6.4 Relation till polisen

Något som kommer på tal under flera intervjuer är att Extinction Rebellion Sverige har så kallade "poliskontakter" vilka agerar som medlare och samarbetar med dialogpoliserna, både innan men även under en aktion. Exempelvis så hör dessa poliskontakter av sig till polismyndigheten i förväg för att "förvarna" om vart och när en aktion kommer att ske. Denise berättar att även om en överenskommelse kan ske rörelsen och polisen emellan så är det inte alltid som dessa följs, speciellt från polisens sida. Hon menar på att "om dem inte passar ihop med det vi behöver göra så blir det ju så". Även Eleonora tar upp problematik gällande relationen mellan polis och Extinction Rebellion Sverige, hon menar på att "det märks direkt om det inte är dialogpoliser" på plats. Hon menar på att det finns "en del rötägg inom polisen", vilka kan träda fram när dialogpoliserna inte är på plats, "då kan dom få fritt spelrum". Felicia berättar att hon

varit med om aktioner där poliserna har använt sig av pepparspray, hundar, och hästar mot aktivister, trots att aktionerna enligt Felicia inte varit särskilt "tumultartade" förrän det att polisen kom till platsen. Samtidigt uttrycker Felicia att; "överlag så tycker jag att vi har blivit väl bemötta av polisen".

5.5 Rättsliga konsekvenser

Både Denise och Felicia beaktar de konsekvenser som aktionerna kan komma att resultera i. Denise menar att det sker som ett övervägande "i det rent taktiska i aktionen". Hon menar på att "det inte får kosta för mycket om man kan säga så". Hon berättar även att det vanligaste brottet i samband med aktioner av civil olydnad är att de "blir åtalade för ohörsamhet mot ordningsmakten, vilket är ett brott som generellt ger böter". Eleonora nämner dessutom "olaga intrång" som ett brott som brukar förekomma i den civila olydnad som bedrivs inom rörelsen.

Felicia berättar att hon under en aktion valde att lämna sin plats under aktionen på grund av att hon redan då stod inför "två rättegångar och böter", och inte ville riskera ytterligare en polisanmälan. Även Denise berättar om en aktion där hon under och efter aktionen kände sig stolt, men att den rättsliga processen efteråt tog mer på krafterna än vad hon hade räknat med. Hon menade på att hon inte till fullo hade insett att "detta kan faktiskt medföra att det blir en lång rättsprocess över det här". Detta resulterade i att hon under en tid inte var helt övertygad om att civil olydnad var den rätta metoden. Även Felicia beskriver hur hon från början inte kände sig helt bekväm med metoden civil olydnad och dess olagliga inslag, eller som hon själv säger; "oj olagligheter och poliser och lite sånt hära, det tyckte jag var lite läskigt ... ja kanske kört för fort nån gång, men alltså jag har aldrig gjort nåt annat olagligt".

Medvetandet om att civil olydnad inkluderar att bryta mot diverse lagar och de konsekvenser detta kan få, är något som genomsyrar samtliga intervjuer. Likaså viljan att hamna inför rätten för att även där kunna framföra sitt budskap. Annika berättar exempelvis att hon under de rättegångar hon varit med om har åberopat nödrätt. Hon menar på "att vi behöver en nytolkning av nödrätten", där hon anser att klimatkrisen borde ställas i paritet med att "att krossa rutan till en överhettad bil där det sitter ett barn eller ett djur". Cornelias förhållande till de rättsliga konsekvenserna uttrycks som att "jag ger mig in i civil olydnad utan att försöka bry mig om dem". Felicia berättar även

att hon under sin rättegång försökte göra det "lite jobbigt för dem att döma mig" genom att hon med egna ord beskrev det budskap som framfördes under själva aktionen. Hon menar på att hon, trots det lagboken säger, inte är en "brottsling" och ville klargöra detta för rätten, även om hon på förhand räknade med att bli dömd. Cornelia säger att hon vid varje rättegång försöker inkludera "det stora i medvetandet hos dem som jobbar inom domstolar och annat ... det är ju människor och det är mindsets som måste ändras".

Vid frågan om våra intervjupersoner var medvetna om den faktiska juridiken som är kopplad till den civila olydnad de utför och om de får något stöd i denna fråga, svarade Cornelia att; "det är klart att man kan ta reda på mycket grejer, ... vårt rättsväsende är ganska godtyckligt, det är ganska mycket upp till vilken åklagare man får, vilken advokat man får, vilken domare man får". Felicia berättar att det finns "både ett dokument där man kan liksom själv läsa", och att det finns några "möten där man kan komma och ställa sina frågor". Denise berättar att det finns "vissa jurister som är med i XR", men även att dem har kontakt "med jurister och advokater som är vana vid att hjälpa klimataktivisterna på olika sätt". Annika flaggar däremot för att jurister är en "bristkompetens" inom Extinction Rebellion Sverige.

6.6 Relation till allmänheten

Eleonora berättade att valet av att använda sig av "dom här disruptiva metoderna" som civil olydnad utgör är för att "sticka hål på den här liksom vardagsbubblan". I likhet med detta nämner Beatrice; "om det skulle vara 200 personer i Sverige som är i fängelse för klimatet", så skulle människor reagera och tolka detta som att miljöaktivisterna i fråga rent av är "politiska fångar". Eleonora beskriver att "svenskar är ju så extremt mesiga och är ju så bekväma, och så tror på myndigheter". Cornelia menar att "ju fler vi blir som går före i att våga tro på att vi kan ha bättre system" desto enklare kommer det bli att få till en samhällsförändring. Annika menar att det "enda sättet för vår demokrati att överleva är att ifrågasätta det som inte görs", vilket hon enbart anser vara möjligt medan vi har "ett fungerande rättssystem" i Sverige.

Denise trycker även på vikten av att använda media för att skriva om de aktioner som sker, för att på så sätt nå ut med budskapet för den specifika aktionen. Hon berättar bland annat att det hålls "medieträning" för att lära sig hur en kan besvara eventuella intervjufrågor, att det läggs stor vikt på att skriva pressmeddelanden inom rörelsen, och

att det avsätts omfattande tid för att sköta rörelsens samtliga medier. Denise beskriver den här aspekten av kommunikation som avgörande för att kunna nå ut till “en större och bredare skala”. Beatrice menar på att desto grövre brott som begås genom den civila olydnaden, desto mer skriver media om det. Hon menar på att “det måste hända någonting extra” och beskriver detta som “media-logiken”.

Cornelia menar att trots det faktum att det finns yttrandefrihet och demokratiska rättigheter i Sverige, så blir en “straffad när man bryter mot normer”, vilket enligt Cornelia påverkar ens vilja till normbrytande. Likaså menar Beatrice att många utomstående anser att de som använder sig av civil olydnad är “odemokratiska”, medan hon själv anser att det är politikerna som snarare bör ses som de odemokratiska. Hon menar även på att de verkligen kriminella är de länder som väljer att investera mer i fossila bränslen, istället för att lyfta fram klimatfrågan.

7. Analys och diskussion

7.1 Utifrån Rawls teori om civil olydnad

För att besvara frågeställningen “Hur beskriver aktiva inom Extinction Rebellion Sverige civil olydnad som ett verktyg för politisk samhällsförändring?” kommer vi utgå ifrån John Rawls filosofi och teori om civil olydnad och hans fem kriterier för civil olydnad. Enligt Rawls är civil olydnad en metod som kan användas när andra lagliga metoder redan har prövats och inte fått någon verkan (Rawls 2005, s. 366;367). Detta är något som går hand i hand med hur våra intervjupersoner motiverar valet av metoden. Annika berättar bland annat att hon efter riksdagsvalet 2018 kände att politiken gick i fel riktning och fokuserade på helt fel frågeställningar. Liknande berättar Eleonora att hon reagerade starkt på 2018 års IPCC-rapport och hade svårt att förstå hur inte fler kunde reagera på liknande sätt. Dessutom berättar våra intervjupersoner att de tidigare deltagit i lagliga demonstrationer, skrivit på namninsamlingar, eller allmänt höjt rösten genom lagliga medel, dock utan framgång. Det beskrivs ha lett till en ökad frustration. En frustration som i sin tur resulterade i användningen av civil olydnad som en sista form av utväg efter att andra metoder redan prövats, för att citera Annika; “det är ett uppror som krävs”.

7.1.1 Kriterium 1: Handlingen ska ske offentligt

Cornelia uttrycker att aktivisterna inom Extinction Rebellion Sverige undviker att maskera sig och att dem tar konsekvenserna av aktionerna de utför. Varav detta går i linje med Rawls kriterium om offentlighet, där han menar på att aktionerna ska ske i det offentliga och inte i det fördolda (Rawls 2005, s. 364;365). Denise uttrycker även att media är ett viktigt inslag i det arbete som Extinction Rebellion Sverige utför. Det innebär bland annat arbete såsom att skriva pressmeddelanden, att hålla i medieträning och att agera som presstalesperson. Denna önskan om att offentliggöras via media, samt vikten av hur detta offentliggörande framställs, förstärker således det offentliga inslaget av den civila olydnaden i enlighet med Rawls kriterium. Beatrice menar att media i sin tur kräver att den civila olydnaden innehåller något "extra", för att de överhuvudtaget ska publicera om det. Att ta till något "extra" i aktionerna kan därför anses motiverat för att få synlighet i media. Extinction Rebellion Sverige vill med andra ord bli hörda. Rörelsen vill att politikerna ska påskynda arbetet med att prioritera klimatet framför andra frågor, men detta erfordrar att budskapet också lyckas nå ut till allmänheten, vilket en medial offentlighet kan tänkas bidra till.

7.1.2 Kriterium 2: Handlingen ska ske fredligt utan våld

Rawls menar på att våld enbart får användas i handlingar av civil olydnad när det inte finns någon annan utväg (Rawls 2005, s. 366;357). Att Extinction Rebellion Sverige däremot har som grundprincip att samtliga aktioner ska baseras på ickevåld råder det konsensus om, vilket går i linje med Rawls andra kriterium. Var gränsen går för vad som definieras som våld respektive ickevåld finns det dock, i likhet med vad som diskuteras i tidigare forskning, motstridigheter om. Intervjupersonerna beskriver främst svårigheter i att dra gränser gällande våld mot objekt, till exempel i form av skadegörelse. Cornelia beskriver bland annat hur aktivisterna efter en aktion försöker återställa platsen i den mån det går. Exempelvis genom att laga det som brutits sönder eller att städa upp exempelvis blodliknande vätska som hållts ut i samband med en aktion. I likhet med detta beskriver Felicia att de i samband med en aktion är noga med att framhålla att det inte är skadegörelsen i sig som är huvudpoängen med aktionen. Detta faktum kan förstärkas genom att exempelvis alltid använda färg som går bort. Ovan redogjorda går även i linje med Marcou's syn på ickevåld och vikten av att uppsåtet med den civila olydnaden inte är att förstöra (Marcou 2021, s. 510).

Denise betonar att synen på våld respektive ickevåld skiljer sig en del länder emellan, men att det globalt råder konsensus om att våld mot andra människor är strikt uteslutet. Eleonora uttrycker även att en våldsamt handling som riktas mot egendom kan anses vara oacceptabel, men att det inom Extinction Rebellion Sverige förs diskussioner gällande frågan. En sådan uteslutning av våld framlyfts nämligen i en del fall kunna begränsa den civila olydnadens pedagogiska funktion. Ett sådant fall beskrivs till exempel vara att obehörigen ta sig in på ett område, för att på så sätt visualisera budskapet med aktionen. Detta är således, enligt Cornelia, aktioner som i Sverige genomförs i begränsad utsträckning, med anledning av att det är en handling som på sina håll anses vara för våldsamt för att inkluderas.

Ytterligare en aspekt som Annika, Beatrice och Eleonora betonar är vikten av att agera icke-våldsamt gentemot polisen när de försöker att avbryta en pågående aktion. De beskriver bland annat att en ska agera som "en säck potatis" eller "hösäck", det vill säga vara helt avslappnad i kroppen när polisen utför sitt arbete. Annika menar på att om en spänner en muskel, så kan detta uppfattas som motstånd mot polisen och därmed kategoriseras in som våld.

Grundprincipen gällande ickevåld inkluderar även, enligt Denise, användningen av ett fredligt språk, eller "*nonviolent communication*" som Denise uttrycker det. *Nonviolent communication* innebär enligt Denise att en inte talar på ett våldsbejakande sätt eller genom att en med språket provocerar fram eller eskalerar en våldsamt situation. Även Annika uttrycker vikten av att behålla en fredlig ton oavsett vilken grad av aggressivitet utomstående bemöter dem med. Aspekten av ickevåldslig kommunikation är även något som Milligan (2017, s. 287) beskriver som ett viktigt inslag inom den civila olydnaden.

7.1.3 Kriterium 3: Handlingen ska vara politisk

Att den civila olydnad ska utgöra en politisk handling lyfts bland annat fram av Annika. Hon förklarar att den civila olydnaden används för att uppmärksamma politikernas bristande agerande gentemot klimatfrågan. Med andra ord uttrycker hon att politikerna är de tilltänkta mottagarna för budskapet med den civila olydnaden. Enligt DiSalvo (2020, s. 284) är ett vanligt syfte med den civila olydnaden att skapa politisk och social förändring, genom att skapa press på politikerna att agera. Detta syfte kan således tolkas som något Annika anammar, när hon lyfter fram regeringens bristande agerande i

klimatfrågan. Detta bristande agerande är även något som kan hänföras till vad Berglund och Schmidt (2020, s. 26), med utgångspunkt från Rawls syn på rättvisa, beskriver som ett brutet socialt kontrakt. Ett socialt kontrakt där staten har en skyldighet att agera tillräckligt effektivt, för att skydda dess medborgare mot det hot som klimatet utgör (ibid, s. 31).

Social och politisk förändring kan enligt DiSalvo (2020, s. 286) också skapas genom att eliminera det stöd som beslutsfattarna behöver från allmänheten. Flera av våra intervjupersoner beskriver 2018 års IPCC-rapport som en ögonöppnare, vilket resulterade i ett engagemang i rörelsen Extinction Rebellion Sverige. Denna ögonöppnare är något som våra intervjupersoner önskar kunna ge till fler och vänder sig därav till civil olydnad som metod för detta. Eleonora beskriver exempelvis hur Extinction Rebellion Sverige vill sticka hål på människors "vardagsbubblor". Att få med sig fler medborgare i den civila olydnaden är ett sätt att rubba beslutsfattarnas nödvändiga stöd (DiSalvo 2020, s. 286), vilket Extinction Rebellion Sverige beskrivs arbeta aktivt med genom att sticka hål på människors "vardagsbubblor" och bidra till fler ögonöppnare.

Ovan nämnda är således i linje med ett av Rawls kriterium för civil olydnad. Handlingen ska vara en politisk handling och inte en handling som baseras på egna intressen (Rawls 2005, s. 365). Klimatfrågan eller "klimathotet" kan således sägas uppfylla detta kriterium, åtminstone enligt vad intervjupersonerna ger uttryck för.

7.1.4 Kriterium 4: Handlingen ska strida mot lagen

Enligt Rawls ska en handling strida mot den skrivna lagen för att klassas som civil olydnad, vilket är en aspekt som samtliga intervjupersoner nämner. Beatrice beskriver det som att en ska vända det döva örat till när polisen kommer och ber deltagarna i en aktion att lämna platsen. Intressant nog uttrycker Denise att det även finns civil olydnad som inte strider mot den skrivna lagen, utan beskriver det som ett handlande där en bryter mot "status quo". Att lagbrytande nödvändigtvis inte behöver ingå i den civila olydnaden går på så vis emot Rawls ursprungliga definition och teori om civil olydnad. Likaså definierar Annika civil olydnad som brott mot "regler" eller lagar. Regler kan tolkas som enbart rättsliga regler, men kan även tolkas inkludera utomrättsliga regler såsom sociala normer.

Att det bland aktivisterna uttrycks en acceptans eller till och med önskan om att hamna i rätten, för att där framföra sina budskap, uttrycker lagöverträdelsen till trots en respekt för lagen. Detta ligger i linje med Rawls syn på lagöverträdelser inom civil olydnad (Rawls 2005, s. 364;365). Att Extinction Rebellion Sverige visar respekt för lagen på det sätt att dem är beredda att ta de rättsliga konsekvenserna av deras handlande, är något som Lee (2015, s. 407) betonar som en viktig faktor för att en rörelse, såsom Extinction Rebellion Sverige, ska fortsätta vara fredliga i sina aktioner, då detta rättsliga hänsynstagande kan tänkas påverka allmänhetens förväntningar på rörelsen till det positiva.

7.1.5 Kriterium 5: Villighet att ta straffet för sitt handlande

Att handlingen av civil olydnad ska leda till rättsliga konsekvenser utgör Rawls femte och sista kriterium för civil olydnad. Aktivisterna ska vara beredda på att ta konsekvenserna av sitt handlande. Samstämmigt med detta uttrycker Cornelia att dem vill ta sig till domstol för att tala inför rättsväsendet, att det blir en som "en helhetsgrej". Som tidigare nämnts lyfter även resterande intervjupersoner fram att dem är villiga att ta rättsliga konsekvenser. Detta är däremot inte helt oproblematiskt. Även om aktivisterna uttrycker en acceptans till att bli bortburna och arresterade så finns det en viss nivå av ifrågasättande gentemot metoden. Felicia uttrycker exempelvis att tanken på att göra något som strider mot lagen inte går ihop med hur hon ser på sig själv som en i övrigt laglydig individ.

Denise berättar att det även sker avväganden i hur pass höga straffen eventuellt kan eller får bli gentemot hur effektiv aktionen i fråga kan tänkas bli. Hon menar på att en behöver vara taktisk och att kostnaden inte får vara för hög. Det är något som även Felicia framlyfter, ur ett mer individuellt perspektiv, när hon beskriver valet av att avbryta en aktion med tanke på att hon redan dragit på sig två rättsprocesser. Denise berättar även att hon efter sin första aktion med rättsliga konsekvenser förvisso kände sig stolt, men att hon blev överraskad över hennes oförmåga att ta in vad en rättsprocess i praktiken innebar.

7.2 Rättsmedvetande

Hur rättsmedvetandet hos aktiva inom Extinction Rebellion Sverige kan förstås utifrån deras tillämpning av civil olydnad, kommer nedan att analyseras och diskuteras utifrån Ewick och Silbey teori och kategoriseringar av rättsmedvetande; "mot lagen", "med lagen" och "framför lagen". Detta med betoning på att samtliga kategoriseringar av rättsmedvetande inte är ömsesidigt uteslutande av varandra, varken bland de enskilda intervjupersonerna eller inom Extinction Rebellion Sverige överlag. Vi kommer istället att utgå ifrån att samtliga kategorier kan ses närvarande i synen på och i tillämpningen av civil olydnad bland aktivisterna, men däremot i olika omfattningar.

7.2.1 Mot lagen

Våra intervjupersoner kan i första hand anses praktisera rättsmedvetandet "mot lagen" i deras tillämpning av civil olydnad. Detta eftersom att de medvetet bryter mot lagen som en metod för samhällsförändring. Eleonora uttrycker det som att lagöveträdelsen utgör en form av signal på att någonting i samhället är fel. Rättsmedvetandet "mot lagen" kan enligt Woodlock (2020, s. 271) praktiseras aktivt eller passivt. Klimataktivisterna inom Extinction Rebellion Sverige kan i första hand anses stå för ett aktivt motstånd, istället för att förhålla sig passiva till den officiella rätten genom exempelvis tystnad och vägran. Det är trots allt, enligt Extinction Rebellion Sverige själva, politikernas passivitet som är föremål för den civila olydnaden (Extinction Rebellion Sverige, b, u.å). Annika menar på att den svenska befolkningen både har möjlighet och skyldighet att agera på ett lagbrytande sätt i en demokratisk rättsstat. Beatrice uttrycker till och med att det är länderna som fortsätter investera i fossila bränslen som egentligen är de kriminella och inte utövarna av civil olydnad inom Extinction Rebellion Sverige. Likväl redogör Beatrice för att människor upplever Extinction Rebellion Sverige som odemokratiska på grund av rörelsens utövande av den lagbrytande metoden civil olydnad. Hon menar dock på att det snarare är det rådande systemet och regeringen som bör ses som odemokratiska, på grund av sin otillräcklighet att agera på ett tillräckligt effektivt sätt för att förhindra framtida generationers livsmöjligheter. Hon menar att om det hade varit några hundra människor som satt i fängelse för klimatet, så hade dessa betraktats som "politiska fångar". Politiska fångar för att de kämpar för klimaträttvisa i ett system som inte tillåter den sorts kamp som förs.

Intervjupersonen Denise uttrycker att hon betraktar samhällssystemet som skevt, felaktigt och skadligt i sig. Detta anses göra det otillräckligt att enbart använda sig av det rådande systemets tillgängliga verktyg, eftersom att detta stödjer upprätthållandet av ett skadligt system med skadliga effekter. Denna syn på rätten påminner om vad Fritsvold (2009) menar utgör en fjärde form av rättsmedvetande; nämligen "under lagen". I rättsmedvetandet "under lagen" betraktas lagen som illegitim med anledning av att den emanerar från och upprätthålls av ett skadligt system. Även andra intervjupersoner pekar på ett skevt, skadligt och felaktigt system. Beatrice berättar exempelvis om en regering som inte gör tillräckligt. Cornelia uttrycker att politikerna och dess ledare är som slavar under fossilindustrins lobbyism och därmed inte ser till samhällets bästa. Enligt Eleonora är den svenska befolkningen för bekväm, för fega, och för naiva i sin tro på de svenska myndigheterna.

Vad gäller klimatfrågan lyfter intervjupersonerna fram att det finns som en tröghet inom både det rättsliga och det politiska systemet gällande att ta itu med klimatfrågan på ett tillräckligt effektivt sätt. Detta motiverar i sin tur att ta till en utomrättslig metod som civil olydnad. I den civila olydnaden kan på så vis det som anses vara fel med systemet påstås förkroppsligas i ett aktivt och öppet lagbrytande. För att hänvisa tillbaka till Annika innebär detta ett förkroppsligande av klimathotet, vilket är ett hot som i sig kan tänkas signalera om felaktigheter i det nuvarande systemet.

I praktiken har aktionerna av civil olydnad inom Extinction Rebellion Sverige, för att koppla till DiSalvo (2020, s. 283), en indirekt koppling till den politik och de lagar som aktivisterna önskar förändra. Intervjupersonerna redogör nämligen för att det inte är de så kallade klimatfarliga lagarna som bryts vid tillämpning av civil olydnad. Istället begås mindre grova lagöverträdelser som exempelvis "ohörsamhet mot ordningsmakt", vilket Denise, Cornelia och Eleonora nämner, samt "olaga intrång", vilket nämns av Eleonora. I detta lagbrytande ingår även en direkt kontakt med en del av rättssystemet, nämligen polisen. Intervjupersonerna nämner enbart ett fåtal incidenter där poliserna har agerat på ett enligt dem felaktigt och omotiverat våldsligt sätt. Eleonora nämner att det inom polisen finns några "rötägg" som ibland kan missbruka sin maktposition, vilket går i linje med ett "mot lagen" rättsmedvetande där den officiella rätten starkt definieras som ett maktutövande system (Fritsvold 2009, s. 805). I Bohler-Muller et al.'s (2017, s. 83) studie nämns att dessa "rötägg" till poliser ibland lyckas provocera fram våld från de

aktivister som initialt är fredliga, men av våra intervjupersoner att döma är det inte en provokation som biter på dem inom Extinction Rebellion Sverige.

7.2.2 Med lagen

Intervjupersonerna uttrycker sig återkommande på ett sätt som signalerar att de använder den officiella rättens tillgänglighet och formbarhet till sin fördel, vilket är i enlighet med rättsmedvetandet "med lagen". Detta exempelvis genom att argumentera för "nödrätt" som rättsligt försvar av deras användande av civil olydnad. Enligt Annika behöver de rättsliga bestämmelserna om nödrätt omtolkas, där hon menar att ett avsteg från lagen även ska kunna legaliseras när det kommer till att avvärja den fara som klimathotet utgör och orsakar på materiella och levande ting. Genom detta exempel kan således rättsmedvetandet "med lagen" anses praktiseras, där rättegången utgör en spelplan för att spela det rättsliga spelet med hjälp av redan befintliga regleringar om "nödrätt" som spelkort.

Cornelia uttrycker att de vill utnyttja rättegången som ett sätt att tala inför aktörerna i domstol, för att på så sätt påkalla behovet av nödvändiga lagar som ännu inte finns. Vinsten styrs i första hand inte av aktivisternas egenintressen, även om exempelvis Felicia uttrycker att hon tyckte det var viktigt att i rättegången motivera varför just hon begick den åtalade lagöverträdelse, i syfte att göra det "svårare" för tingsrätten att ge en fällande dom, trots det faktum att det rörde sig om en självklar lagöverträdelse. I övrigt uttrycker intervjupersonerna att de framförallt hänvisar till ett allmänintresse när de motiverar sitt handlande inför domstol, där de exempelvis lyfter fram betydelsen av klimaträttvisa och deras strävan att rädda framtida generationer. Enligt Annika riskeras det nu fungerande rättsväsendet och rättssystemet att sättas på spel om de inte försöker att använda det till sin fördel nu. Hon uttrycker således att rättssystemet ska utnyttjas, genom civil olydnad, nu när det ännu fungerar. I en framtid där situationen med klimatet kommer bli än värre, menar Annika att rättsväsendets funktion inte längre kommer att kunna nyttjas.

Intressant för ett "med lagen" rättsmedvetande är hur Cornelia beskriver rättsväsendet som relativt godtyckligt. Hon menar på att utfallet i en rättegång till viss del är beroende av vilka de professionella aktörerna, exempelvis åklagaren och domaren, i den aktuella rättegången är. Detta faktum kan på så vis utnyttjas till aktivisternas fördel. Cornelia

beskriver hur dem under varje rättegång har möjlighet att påverka de rättsliga aktörernas "mindset", vilket kan tolkas som en strategi för att som aktivist påverka även de rättsliga aktörernas rättsmedvetande.

I aktionerna av civil olydnad beskrivs det finnas ett viktigt samarbete med polisen. För att undvika att bli åtalade för det grövre brottet våldsamt motstånd, beskriver hälften av aktivisterna vikten av att göra sig så slapp i kroppen som möjligt när polisen tar tag i dem. Här uttrycks således en medvetenhet om vad lagen säger och hur en med denna vetskap kan handla för att undslippa åtal och eventuellt straff för ett grövre brott än "Ohörsamhet mot ordningsmakten". Det beskrivs även hur det finns utsedda "poliskontakter" som för dialog med polisen. Detta både innan och under aktionerna i syfte att säkerställa samarbete mellan aktivisterna och de närvarande poliserna, vilket påminner om Lee's (2021) studie om *The pedal rebels*, där det var av betydelse att ha en god dialog med närvarande polis under aktionerna, i syfte att undvika lagöverträdelse. Samarbetet öppnar även upp en möjlighet för aktivister inom Extinction Rebellion Sverige, som inte vill göra något lagbrytande, att till exempel gå av vägen innan polisen inleder bortförandet av dem.

En intressant aspekt av hur aktivisterna inom Extinction Rebellion Sverige rent strategiskt använder sig av den officiella rätten enligt "med lagen" rättsmedvetandet beskrivs av Denise. Hon beskriver hur dem, innan en aktion genomförs, har möjligheten till att ta ställning till den beräknade effektiviteten en aktion förväntas ha i förhållande till dess straffvärde. Denise uttrycker det som att det "inte får kosta för mycket" att genomföra en viss aktion, om aktionen i fråga ändå inte förväntas få tillräckligt storskaliga effekter. Den civila olydnaden beskrivs på så vis som ett rationellt, konstadsberäknat handlande, där lagen och lagens effekter beräknas med i ekvationen. Även Cornelia nämner att det är av vikt att tänka igenom syftet och konsekvenserna av en aktion innan dess genomförande.

Cornelia betonar även ordet föränderlighet när hon talar om den civila olydnaden i förhållande till den officiella rätten. Den civila olydnaden lyfts fram som något nytt för både polismakten, ordningsmakten och rättsväsendet, varpå dess rättsliga effekter inte ses som självklara. Det kan därför tolkas som att den civila olydnaden, genom att vara ett nytt och okänt fenomen för det svenska rättssystemet, har en fördel när det kommer

till att spela det rättsliga spelet enligt "med lagen" rättsmedvetandet. Utomrättsliga och rättsliga aktörer kan därför ha en större möjlighet att praktisera lagen på ett fördelaktigt sätt.

Juridisk kunskap inom Extinction Rebellion Sverige är enligt Cornelia tillgänglig i den mån medlemmarna behöver det. Detta både i form av informationsmöten där medlemmarna själva kan ställa frågor samt i form av dokument med juridisk information där dem själva kan läsa på. Aktivisterna kan således på egen hand stärka sin medvetenhet om på vilket sätt dem kan bryta mot lagen och vad detta kan resultera i för påföljder. Annika beskriver förvisso att jurister är något av en bristvara inom rörelsen, men att de inom Extinction Rebellion Sverige har kontakt med juridiskt kunniga som har vana av att hjälpa klimataktivister rättsligt.

7.2.3 Framför lagen

Uppfattningar och erfarenheter som ger uttryck för rättsmedvetandet "framför lagen" kan tolkas som mest frånvarande bland intervjupersonerna. För majoriteten av de intervjuade aktivisterna inom Extinction Rebellion Sverige framträder den officiella lagen inte som något så distanserat, utan snarare något vars kraft och effekt har möjlighet att påverka en kommande klimatkollaps. Felicia berättar dock om hur hon initialt var kritisk till den civila olydnaden med anledning av dess inslag av lagbrytande. Hon berättar om hennes inre stridighet för att legitimera användandet av civil olydnad, där hon uttrycker att hon innan sitt deltagande i civil olydnad alltid följt den officiella lagen, förutom någon möjlig fortkörning. Felicia beskriver därför att det tog emot första gången hon i den civila olydnaden vägrade att följa order av polis, då det är någonting som Felicia menar att en egentligen alltid måste följa.

Denises sätt att uttrycka sin syn på lagen kan ses som något mer distanserat, detta i samband med att hon berättar om de rättsliga konsekvenserna den civila olydnaden medförde för henne. Denise beskriver bland annat hur hon på förhand visste om att det kunde följa en rättsprocess av hennes medverkan, men när det sedan aktualiserades i praktiken hade hon svårt att ta till sig denna vetskap.

Cornelia uttrycker även hur samhällets normer har tillhörande sanktioner vid brytandet av dem, vilket tidigare begränsat henne i att faktiskt bryta mot dem. I sitt nutida

utövande av civil olydnad försöker Cornelia att distansera sig ifrån dessa normer genom att inte "försöka bry sig" om åtminstone de rättsliga konsekvenserna av sitt handlande.

Eleonora uttrycker även en "framför lagen" rättsmedvetenhet när hon redogör för att hon personligen skulle anse det acceptabelt att försvara sig med våld om någon civil angriper henne med våld. Däremot menar Eleonora att hon aldrig skulle göra detta mot en polis, då det är en aktör som både representerar lagen och ett system värt att respektera. Felicia beskriver bland annat, i likhet med de övriga intervjuade aktivisterna, att polisen i sin helhet bemöter aktivisterna inom Extinction Rebellion Sverige på ett vänligt och respektfullt sätt. Inom Extinction Rebellion Sverige ter det sig således finnas en samstämmig bild av polisen som rättvisa och legitima i sin helhet, vilket överensstämmer med ett "framför lagen" rättsmedvetande.

Det kan tänkas att ett "framför lagen" rättsmedvetande i högre utsträckning kunde igenkännas bland intervjupersonerna innan de engagerade sig i Extinction Rebellion Sverige. Detta då dem tidigare inte kommit i kontakt med lagen i åtminstone samma höga utsträckning som när de började utöva civil olydnad och började engagera sig i en miljö där lagbrytande blivit en ny form av norm. En faktiskt minskad distansering till rättsväsendet i form av poliskontakt och medverkan i rättegångar, kan därmed eventuellt ha påverkat intervjupersonernas rättsmedvetande.

7.3 Slutsatser

Vi har använt oss av John Rawls teori om civil olydnad, samt Ewick och Silbey's teori om rättsmedvetande, för att teoretiskt närma oss och rättssociologiskt undersöka hur sex stycken klimataktivisterna inom Extinction Rebellion Sverige beskriver rörelsens tillämpning av metoden civil olydnad. Med detta har vi dels haft som avsikt att undersöka hur aktivisterna betraktar metoden utifrån dess potential för politisk samhällsförändring, dels hur dessa aktivister teoretiskt och praktiskt förhåller sig till det politiska och rättsliga systemet genom utövandet av denna civila olydnad.

Intervjupersonerna beskriver den civila olydnaden på ett sätt som i stora drag är förenligt med Rawls teori om civil olydnad, men med några aspekter som skiljer sig och problematiserar Rawls perspektiv. En aspekt som samstämmer i mycket hög utsträckning är att samtliga intervjupersoner beskriver den civila olydnaden som en

sista form av utväg. Lagliga metoder av miljöaktivism har framförallt tillämpats individuellt, för flera av intervjupersonerna i många år. Det är dock en kamp som ansetts fruktlös och fått in dem samtliga på mer radikala vägar i form av civil olydnad. Utifrån detta kan den civila olydnaden, enligt Rawls, anses legitimerad. En aspekt av den civila olydnaden som Rawls dock inte lägger särskilt stor vikt på att diskutera är aspekten ickevåld, vilket är ett kriterium som på många vis går in i resterande kriterium i hans teori. I enlighet med vad tidigare forskning visar kan frågan om ickevåld inom civil olydnad, särskilt i några fall, vara en komplex fråga där en enkel gränsdragning inte låter sig göras. Intervjupersonerna diskuterar detta som en fråga svår att nå konsensus kring inom rörelsen. Detta särskilt då ett handlande som allmänheten riskerar betrakta som för våldsamt och provocerande, samtidigt kan betraktas som ett viktigt handlande för aktivisterna i egenskap att nå ut med sina budskap. Att bryta mot lagen uttrycker nästan samtliga intervjupersoner alltid vara syftet med den civila olydnaden, och en viktig del av den sammanhängande process som aktionen och dess rättsliga sanktioner utgör. Civil olydnad och lagbrytande är dock inget som intervjupersonerna själva lyfter fram att de personligen vill göra, utan dem ser det istället som något nödvändigt för att skapa en nödvändig samhällsförändring, i ett försök att rädda framtida generationer.

Ewick och Silbey's teori om rättsmedvetande har utgjort ett hjälpmedel i att belysa hur intervjupersonerna förhåller sig till och använder sig av det rättsliga och politiska systemet i tillämpningen av civil olydnad. Framförallt är det rättsmedvetandet "mot lagen" och rättsmedvetandet "med lagen" som ses som mest närvarande bland intervjupersonerna när de beskriver sin syn på och användning av civil olydnad. Detta utgör ett intressant och kontradiktoriskt förhållningssätt, där lagen och rättssystemet anses utgöra både ett hinder och ett medel i kampen för klimaträttvisa. Lagstiftarna, lagen och rättsväsendets aktörer kan med andra ord utgöra både fienden och vänner i kampen för klimatet. Intervjupersonernas individuella erfarenheter av rättsväsendet i form av kontakt med polisväsendet och domstolsväsendet ter sig dock som övergripande positiva, trots enskilda negativa upplevelser. Rättsmedvetandet "framför lagen", det vill säga en positiv bild av det system vars lagar dem bryter emot, kan således också göra sig påmint bland aktivisterna. De intervjuade aktivisterna ger sedermera uttryck för att vara en grupp av individer som bryter mot lagen. Inte för att de egentligen vill och inte för att de anser det vara rätt att bryta mot lagen i största allmänhet, utan för att de anser det vara nödvändigt som en sista utväg. Det går tydligt

att se hur aktivisterna på olika sätt visar respekt för det system vars lagar dem bryter emot. Exempelvis genom att samarbeta med polisen före, under och efter aktioner av civil olydnad. Likväl som att avsätta tid för att förbereda sitt försvar i domstol, trots vetenskapen om att en med allra största sannolikhet kommer att bli dömd.

Vi har försökt bidra till en ökad rättssociologisk förståelse för den civila olydnadens tillämpning i det svenska samhället, samt i relation det svenska rättssystemet, utifrån ett *bottom up*-perspektiv (Banakar 2020, s. 33). Vi har intervjuat aktivister i olika åldrar och med olika bakgrunder, vilka har förmedlat diversifierade men också på många sätt samstämmiga individuella perspektiv på rättssystemet och metoden civil olydnad. Studien har emellertid sina begränsningar; sex stycken intervjuer bidrar inte till någon representativitet för varken hela populationen eller Extinction Rebellion Sverige i stort. Särskilt inte med tanke på att Extinction Rebellion Sverige är en decentraliserad rörelse där det trots de tio principerna och värderingarna, ter sig finnas en del skiljaktigheter vad gäller exempelvis tolkningen av vad våld innebär samt hur aktioner ska utformas. Vi anser emellertid att vårt insamlade material har en variation, där intervjupersonerna fokuserade på olika aspekter gällande tankar och tillämpning av civil olydnad. Detta innebär att en replikation av studien med stor sannolikhet hade gett ett åtminstone till viss del annorlunda resultat.

7.3.1 Förslag till framtida studier

Studien öppnar upp för ytterligare ingångar till fältet, där en undersökning med fullt fokus på våldsprincipen inom Extinction Rebellion Sverige till exempel hade varit intressant, då det tedde sig vara en aspekt av den civila olydnaden där det finns en del interna motstridigheter. Ytterligare en vinkel som hade varit intressant att undersöka är hur allmänheten upplever rörelsen Extinction Rebellion Sverige och civil olydnad, då det är en viktig faktor i att kunna bedöma Extinction Rebellion Sveriges möjligheter att nå ut med sina budskap och i längden få till politisk förändring.

8. Källförteckning

Skriftliga källor

Baier, M., Nafstad, I. & Svensson, M. (2018) *Om rättssociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Banakar, R. (2020). *Om rättssociologisk forskningsdesign*. I Schoultz, I. & Nafstad, I. (red). *Om rättssociologisk tillämpning*. Lund: Studentlitteratur. ss. 29-49.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.

Denscombe, M (2018) *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Herngren, P. (1990). *Handbok i civil olydnad*. 1 uppl. Stockholm: Bonnier.

Rawls, J. (2005) *A theory of justice*. 2 uppl. Harvard University Press.

Woodlock, J. (2020) *Rättsmedvetande*. I Schoultz, I. & Nafstad, I. (red). *Om rättssociologisk tillämpning*. Lund: Studentlitteratur. ss. 267-284.

Digitala källor

Atilgan, H. (2020). Reframing civil disobedience as a communicative action: Toward a critical deliberative theory of civil disobedience. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 40, s. 169;183.

doi: 10.1108/IJSSP-06-2019-0127

Berglund, O. & Schmidt, D. (2020). *Extinction Rebellion and climate change activism: Breaking the Law to Change the World*. Schweiz: Springer Nature.

doi: 10.1007/978-3-030-48359-3

Bohler-Muller, N., Roberts, B.J., Struwig, J., Gordon, S.L., Radebe, T. & Alexander, P. (2017). Attitudes towards different forms of protest action in contemporary South Africa. *SA Crime Quarterly*, (62), s. 81;92.

doi: 10.17159/2413-3108/2017/v0n62a3041

Boric-Persson, T., Roos, A., Richter, P., Letellier, I. & Wiktorsson, S. (2019). Ställ om - alternativet är utrotning på jorden. *Aftonbladet*, 11 november. [Hämtad 2022-05-05]

Disalvo, C. (2020). Climate change disobedience. *Journal of Law and Public Policy*, 30(3), s. 279;320.

<https://heinonline-org.ludwig.lub.lu.se/HOL/Page?handle=hein.journals/ufpp30&div=22>

Extinction Rebellion. (u.å). *Why rebel?* <https://rebellion.global/why-rebel/> [Hämtad 2022-05-05]

Extinction Rebellion Sverige, a (u.å). *Bli aktiv; Grupper.*

<https://extinctionrebellion.se/bli-aktiv/grupper/> [Hämtad 2022-05-05]

Extinction Rebellion Sverige, b. (u.å). *Om oss.*

<https://extinctionrebellion.se/om-oss/> [Hämtad 2022-05-05]

Extinction Rebellion, c (u.å). *Om oss; Civil olydnad.*

<https://extinctionrebellion.se/om-oss/civil-olydnad/> [Hämtad 2022-05-05]

Fritsvold, E. (2009). Under the Law: Legal Consciousness and Radical Environmental Activism. *Law and Social Inquiry*, 34(4), s. 799;824.

<https://heinonline-org.ludwig.lub.lu.se/HOL/Page?handle=hein.journals/lsoiciq34&div=40>

Halliday, S. & Morgan, B. (2013). I Fought the Law and the Law Won? Legal Consciousness and the Critical Imagination. *Current legal problems*, 66(1), s. 1;32.

doi: 10.1093/clp/cut002

Hjortsman, M, & Roos, I. (2021). Klimataktion orsakade trafikstörningar i Malmö. *SVT Nyheter*, 23 oktober.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/klimataktion-i-malmo-storningar-i-trafiken-runt-mollan> [Hämtad 2022-05-02]

Lee, F. (2015). Social movement as civic education: communication activities and understanding of civil disobedience in the Umbrella Movement. *Chinese Journal of Communication*, 8(4), s. 393;411.
doi: 10.1080/17544750.2015.1057192

Lee, M. (2021). Policing the pedal rebels: A case study of environmental activism under COVID-19. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 10(2), s. 156;168. <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.1887>

Maguire, E., Barak, M., Cross, K. & Lugo, K. (2018). Attitudes among Occupy DC participants about the use of violence against police. *Policing & Society*, 28(5), s. 526;540.
doi: 10.1080/10439463.2016.1202247

Marcou, A. (2021). Violence, communication, and civil disobedience. *Jurisprudence*, 12(4), s. 491;511.
doi: 10.1080/20403313.2021.1921494

Milligan, T. (2017). Animal Rescue as Civil Disobedience. *Res Publica*, 23(3), s. 281;298.
doi: 10.1007/s11158-017-9360-7

Nationalencyklopedin, a. (u.å). *Civil olydnad*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/civil-olydnad>
[Hämtad 2022-04-16]

Nationalencyklopedin, b. (u.å). *Martin Luther King*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/martin-luther-king>
[Hämtad 2022-04-16]

Nationalencyklopedin, c. (u.å). *Mohandas Karamchand Gandhi*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/mohandas-karamchand-gandhi> [Hämtad 2022-04-16]

Naturskyddsföreningen. (2021). FN-rapport visar att den globala uppvärmningen är akut, 27 maj.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/fn-rapport-visar-att-den-globala-uppvarmningen-ar-akut/> [Hämtad 2022-04-22]

Nielsen, P. (2020). Rörelse som vill skydda vår enda planet. *Hallandsposten*, 19 januari. <https://www.hallandsposten.se/%C3%A5sikter/debatt/r%C3%B6relse-som-vill-skydda-v%C3%A5r-enda-planet-1.22727972> [Hämtad 2022-05-05]

Nordström, A. (2022). Fyra åtalas efter klimataktion på Arlanda. *Dagens Nyheter*, 23 mars. <https://www.dn.se/sverige/fyra-atalas-efter-klimataktion-pa-arlanda/> [Hämtad 2022-05-05]

Pickard, S., Bowman, B. & Arya, D. (2020). "We Are Radical In Our Kindness": The Political Socialisation, Motivations, Demands and Protest Actions of Young Environmental Activists in Britain. *Youth & Globalization*, 2(2), s. 251;280. doi: 10.1163/25895745-02020007

P4 Stockholm. (2020). Klimataktivister limmade fast sig på Riksdagen. *Sveriges Radio*, 29 augusti. <https://sverigesradio.se/artikel/7543011> [Hämtad 2022-05-05]

Rosell, R, & Bränström, S. (2021). Aktivist: "Vi vill vara en väckarklocka". *Svenska Dagbladet*, 31 oktober. <https://www.svd.se/a/7dB4R3/miljoaktivister-i-aktion-pa-flygplatser> [Hämtad 2022-05-05]

9. Bilagor

9.1 Semistrukturerad intervjuguide

Hej,

Tack för att du tog dig tiden att komma hit. Vi vill först och främst säga att du närsomhelst kan avbryta ditt deltagande i denna intervju, även efter att vi är klara här idag. Väljer du att avbryta kommer vi att ta bort allt material kopplat till dig och denna intervjun. Därefter vill vi även fråga om det är okej om denna intervjun spelas in, då det skulle underlätta avsevärt vid bearbetning av intervjumaterialet. Med detta sagt vill vi även tydliggöra att all medverkan är anonym. Vi kommer med andra ord att transkribera intervjun och därefter radera inspelningen, samt kassera det transkriberade materialet efter att analysen är genomförd. Likadant kommer vi att byta ut ditt namn samt ta bort tydligt utpekade händelser och egenskaper som gör det lättare att identifiera dig som person. Allt du säger och allt material vi samlar in, kommer enbart att användas till vårt kandidatarbete om civil olydnad (Vetenskapsrådet, 2017). Du kommer dessutom erbjudas att ta del av det transkriberade materialet samt det slutgiltiga arbetet. Är detta något du samtycker till?

*Starta eventuellt inspelning här.

Syftet med undersökningen är att med rättssociologisk ögon närma oss fenomenet civil olydnad. Dels för att undersöka de teoretiska aspekterna, men även hur det praktiskt används av er i nätverket Extinction Rebellion Sverige.

Intervjufrågor;

1) Vad var det som fick dig att engagera dig i Extinction Rebellion från första början?

Eventuella följdfrågor;

- Hur fick du från första början höra talas om Extinction Rebellion?
- Minns du när och var du bestämde dig för att gå med i Extinction Rebellion?

- Har du tidigare varit engagerad i någon annan form av aktivism, social rörelse eller nätverk?

2) Hur skulle du med egna ord beskriva det arbete ni utför inom Extinction Rebellion? Kan du kort sammanfatta varför ni gör det arbete ni gör?

Eventuella följdfrågor;

- Hur kommer ni fram till hur ni ska arbeta rent praktiskt inom nätverket?
- Hur fungerar arbetssättet i den lokalgrupp som du främst är engagerad i?

3) På er officiella hemsida kan man läsa att ni använder er av fredlig civil olydnad, vad innebär begreppet och metoden för dig? Kan du ge några exempel på hur det används i praktiken?

Eventuella följdfrågor;

- Finns det synonyma eller närbesläktade begrepp till civil olydnad som du/ni använder er av?
- Kan civil olydnad inbegripa våld?
- Hur skulle du definiera begreppet våld respektive icke-våld? Vart går gränsen för när en handling går från icke-våldslig till våldslig?
- Om våld skulle förekomma i samband med en aktion, hur skulle du reagera då?
- Har du koll på juridiken som den civila olydnaden kan komma i kontakt med?
- Finns det juridiskt kunniga personer inom civil olydnad som kan agera som stöd eller liknande vid aktioner?
-

4) Har du tidigare använt dig av andra metoder än just civil olydnad för att få fram liknande budskap som inom Extinction Rebellion?

Eventuella följdfrågor;

- Använder du eller deltar du i andra metoder än civil olydnad idag, och isåfall vad?

5) Kan du komma ihåg när du först bestämde dig för att delta i en aktion av civil olydnad?

Eventuella följdfrågor;

- Var du då medveten om vilka både rättsliga och sociala sanktioner som ditt medverkande kunde innebära och hur förhöll du dig i sådana fall till dessa?
- Hur gick tankegångarna och vad kände du för känslor inför din första "riktiga" aktion?
- Hur kändes det under tiden du medverkade i aktionen och hur kändes det/vad hände efteråt?

6) Arbetar ni på något visst sätt för att få personer som tidigare inte medverkat i fredlig civil olydnad, att ta steget och börja delta i aktioner?

Följdfrågor;

- Kan detta vara utmanande?
- Krävs det mycket "utbildning" innan personerna deltar i faktiska aktioner och hur ser denna utbildning i sådana fall ut, vad lägger man huvudfokuset på inom denna?
- Hur motiverar ni handlingar om de skulle strida mot den skrivna lagen? Är detta någon ni pratar om er emellan?
- Har du planer på någon aktion framöver?
- Hur ofta deltar du i aktioner av fredlig civil olydnad nu för tiden?

7) Hur förhåller ni er till polisen/ordningsvakter vid genomförandet av civil olydnad?

Följdfrågor;

- Har ni några riktlinjer om hur ni ska bemöta/förhålla er till polis som kommer fram för att snacka eller kanske försöka avbryta era aktioner?
- Hur är tonläget i konversationer om vårt rättssystem?

8) Hur förhåller ni er till allmänheten vid genomförandet av civil olydnad?

Följdfrågor;

- Vad är, enligt dig, det viktigaste att tänka på för att metoden fredlig civil olydnad ska nå så stor framgång som möjligt i praktiken hos allmänheten?
- Hur förhåller ni er till personer som under era aktioner bemöter er på ett mindre fredligt sätt, till exempel genom att tala till er på ett ilsket sätt, har ni några särskilda riktlinjer/strategier där?
- Hur upplever du att ni brukar bli bemötta av allmänheten under era aktioner?
- Tror du att användandet av civil olydnad som metod för att uppnå förändring i samhället kommer att öka fortsättningsvis, även bland andra nätverk, rörelser, och grupper i samhället?
- Tycker du att användandet av civil olydnad kan vara verksamt för andra frågor än klimatrelaterade frågor?

Avslutningsvis; Har du något särskilt som du vill tillägga? Något du tycker att vi missat att fråga om?

Källhänvisning;

Vetenskapsrådet (2017) *God Forskningssed*
ISBN 978-91-7307-352-3